

REGIONÁLNÍ ROZVOJ MEZI TEORIÍ A PRAXÍ

2 / 2023

Masarykův ústav vyšších studií
České vysoké učení technické v Praze

Obsah

ÚVOD	3
ANALÝZA NÁSTROJŮ ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ VENKOVSKÝCH OBLASTÍ NA NÁRODNÍ ÚROVNI V ČESKÉ REPUBLICE, NĚMECKU A RAKOUSKU	4
EUROPEAN GREEN DEAL: VÝZVY PRO MANAGEMENT DLE VÝSLEDKŮ BIBLIOMETRICKÉ ANALÝZY	15
PŘEMĚNA ZEMĚDĚLSKÉHO BROWNFIELDU NA PŘÍRODĚ BLÍZKÝ PROJEKT	29
REGIONÁLNÍ ROZVOJ JAKO SOUČÁST UDRŽITELNÉ TRANSFORMACE EVROPY	47

ÚVOD

EDITORIAL

Vážení a milí čtenáři,

na úvod editoriale se obvykle píše „dostává se Vám do rukou nové číslo našeho časopisu“, jenže, jak patrně z elektronické verze časopisu, nedostává se Vám naše nové číslo „do rukou“, ale „na monitory Vašich počítačů“. Takže tedy:

Milí čtenáři, na monitory Vašich počítačů přicházíme v tuto chvíli s letošním druhým číslem časopisu Regionální rozvoj mezi teorií a praxí. V uplynulém čtvrt roce se nám podařilo uspořádat již 12. ročník odborné konference v rámci cyklu Regionální rozvoj mezi teorií a praxí. Hlavním tématem letošní konference byl „Regionální rozvoj jako součást udržitelné transformace Evropy“. Podrobnější informace o konferenci si můžete přečíst ve zprávě o konferenci, která je jedním z článků tohoto čísla časopisu. Samozřejmě se jedná o odborné sdělení, které neprošlo recenzním řízením.

Další tři články, které toto číslo časopisu obsahuje jsou již standardní odborné statě, které prošly double-blind recenzním řízením. Jako první je zařazen článek Lukáše Petra z Fakulty architektury Vysokého učení technického v Brně s názvem „Analýza nástrojů územního plánování venkovských oblastí na národní úrovni v České republice, Německu a Rakousku“. Druhý je pak článek na téma „European Green Deal: výzvy pro management dle výsledků bibliometrické analýzy“, jehož autory jsou Radka Šperková, Renata Skýpalová a Milan Jan Půček. Jako poslední článek je pak zařazen článek od Milly Käbi Tugendhat Zinner z Fakulta stavební ČVUT v Praze na téma „Přeměna zemědělského brownfieldu na přírodě blízký projekt“.

Přeji Vám inspirativní čtení a krásné léto!

Vladimíra Šilhánková
Hradec Králové, červen 2023

ANALÝZA NÁSTROJŮ ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ VENKOVSKÝCH OBLASTÍ NA NÁRODNÍ ÚROVNI V ČESKÉ REPUBLICE, NĚMECKU A RAKOUSKU

ANALYSIS OF RURAL SPATIAL PLANNING TOOLS AT THE NATIONAL LEVEL IN THE CZECH REPUBLIC, GERMANY AND AUSTRIA

Ing. Lukáš Petr

Vysoké učení technické v Brně
Fakulta architektury
Ústav urbanismu
Poříčí 273/5, 639 00 Brno
e-mail: xapetr@vutbr.cz

Klíčová slova:

územní plánování, venkovské oblasti, politika a strategie územního rozvoje, střední Evropa

Keywords:

spatial planning, rural areas, spatial development policy and strategy, central Europe

Abstrakt:

Článek se zabývá výzkumem celostátních nástrojů územního plánování venkovských oblastí. Přes snahu o plánování a regulaci využití území se současné venkovské oblasti v České republice stále potýkají s problémy vyplývajícími z nezvládnuté suburbanizace, nevyváženého rozvoje nebo nezajištěné infrastruktury a nejsou tak připraveny na aktuální výzvy územního rozvoje. Tyto problémy venkovských oblastí jsou patrné především ve srovnání se zahraničními příklady. Článek porovnává současné nástroje územního plánování na národní úrovni v České republice, Německu a Rakousku. Na národní úrovni jsou vytvářeny strategické rámce, koncepce, priority a zásady, které poskytují ústřední reference pro formulaci nástrojů územního plánování nižší úrovně. Podrobná analýza celostátních nástrojů územního plánování v Německu a Rakousku, jejich slovní popis a srovnání s Českou republikou poskytuje základní přehled o strategické části územního plánování venkovských oblastí v těchto zemích.

Abstract:

The paper deals with research on national rural spatial planning tools. Despite efforts to plan and regulate land use, contemporary rural areas in the Czech Republic still face problems resulting from unmanaged suburbanization, unbalanced development or unsecured infrastructure and are thus not prepared for current spatial development challenges. These problems in rural areas are particularly evident in comparison with foreign examples. The paper compares the current spatial planning tools at the national level in the Czech Republic, Germany and Austria. Strategic frameworks, concepts, priorities and principles are developed at the national level, which provide central references for the formulation of lower-level spatial planning tools. A detailed analysis of the national spatial planning tools in Germany and Austria, their verbal description and comparison with the Czech Republic provides a basic overview of the strategic part of rural spatial planning in these countries.

Úvod

Většina venkovských oblastí je zařazována mezi znevýhodněné regiony Evropské unie s výrazně nižším hrubým domácím produktem, než je evropský průměr (European Commission, 2023). Základními cíli politiky rozvoje a plánování venkova jsou zvyšování konkurenceschopnosti zemědělství, dosažení udržitelného hospodaření s přírodními zdroji a opatření pro boj proti klimatickým změnám směřující k vyváženému udržitelnému rozvoji venkovských oblastí (ibid.).

Hlavními prostředky k dosažení cílů a úkolů územního plánování jsou nástroje územního plánování. Tyto nástroje jsou obvykle spojeny s právním rámcem plánování a s různými plánovacími orgány v jednotlivých zemích. Nástroje územního plánování a přístupy k řešení územního plánování se proto v jednotlivých zemích odlišují. Srovnávací analýza má ve výzkumu evropských plánovacích systémů dlouhou tradici. Komplexní srovnávací analýzu územního plánování v Evropě, Kompendium Evropské unie o systémech, politikách a zásadách územního plánování, vydala Evropská komise (2000). Kompendium zahrnovalo tehdejší země Evropské unie a stalo se výchozím podkladem pro další studie.

Nástroje územního plánování jsou podle jejich úrovně, podrobnosti a charakteru členěny na národní, regionální a místní. Podle Kompendia Evropské unie o systémech, politikách a zásadách územního plánování (2000) mají systémy územního plánování podobný přístup k plánování na místní nebo obecní úrovni, kde používají všeobecné rámcové plány a regulační nástroje. Existují ale značné rozdíly jak v uznání potřeby, tak v přístupu k územnímu plánování na národní a regionální úrovni (ibid.). Rozsah a typ plánování na národní úrovni je považován za důležitý faktor, protože právě zde mají úpravy a opatření územního plánování v jednotlivých členských státech největší tendence se vzájemně odlišovat (ibid.).

5

Na národní úrovni převažuje funkce strategická a na místní úrovni funkce regulační. Přestože je plánování často kritizováno za své rigidní regulační přístupy, tvorba vizí a strategií je důležitá a její význam roste (ESPON, 2018). Společně s hledáním nových přístupů k rozvoji venkova se prosazuje trend strategičtějších a vizionářských přístupů k plánování, které pomáhají vytvářet synergie mezi sektorovými politikami a aktéry zapojenými do územního plánování (ibid.).

Cílem výzkumu je analyzovat zahraniční postupy územního plánování na národní úrovni, vytvořit přehled o strategické části územního plánování venkovských oblastí a přispět tak k možnému využití zahraničních příkladů, které mají potenciál vyřešit aktuální výzvy územního plánování venkovských oblastí v České republice. Německo a Rakousko byly pro srovnávací analýzu vybrány na základě geografické blízkosti s Českou republikou a vysoké úrovně systémů územního plánování, jejichž analýzou by bylo možné nalézt dobré příklady v jiné zemi.

Metody

Metodika zpracování je založena na kvalitativní analýze identifikovaných nástrojů územního plánování na národní úrovni, jejich podrobném popisu a následné komparaci. Nástroje územního plánování v České republice, Německu a Rakousku jsou dobře zdokumentované a volně dostupné v digitální podobě. Po shromáždění dokumentů byla provedena jejich obsahová analýza zaměřená na vymezení a rozvoj venkovských oblastí.

Metodika vychází z definic a postupů komparativního výzkumu. Komparativní výzkum představuje snahu o vytvoření konceptů a zobecnění mezi tím, co platí pro všechny společnosti a tím, co platí pro jednu společnost v jednom bodě, v čase a v prostoru (Bendix, 1963). Masser a Williams (1986) rozlišují mezi výzkumem plánování v konkrétních zemích a komparativním výzkumem plánování, který zahrnuje mezinárodní srovnání plánovacích aktivit ve dvou nebo více zemích.

Účelem komparativního výzkumu plánování je rozvoj teorie plánování, zlepšení plánovací praxe a harmonizace plánovacích systémů (Breuillard a Fraser, 2007). Farthing (2016) poukazuje na častý hodnotící rozměr komparativních výzkumů a snahu zjistit, zda způsob, jakým plánování funguje v zahraničí, představuje zlepšení pro místní plánovací praxi. Výzkum tak vychází z předpokladu, že lze identifikovat zahraniční příklady "dobré praxe", které by bylo možné využít v územním plánování v České republice.

Politika územního rozvoje České republiky

V České republice se územní plánování řídí zákonem č. 183/2006 Sb. Podle tohoto zákona je nástrojem územního plánování na národní úrovni Politika územního rozvoje České republiky, která je závazná pro pořizování a vydávání nižších stupňů územně plánovací dokumentace (zásady územního rozvoje, územní plány, regulační plány).

Aktuální znění novely stavebního zákona č. 283/2021 Sb. upravuje druhy nástrojů územního plánování. Podle této novely doplní strategickou část územního plánování Politika architektury a stavební kultury České republiky. Tento nástroj s celostátní působností stanoví vizi, cíle a opatření k dosažení kvality vystavěného prostředí včetně venkovských oblastí. Územně plánovací dokumentací na národní úrovni bude územní rozvojový plán, který zpřesní záměry uvedené v politice územního rozvoje.

Následná analýza je věnována politice územního rozvoje, která určuje požadavky a rámce pro konkretizaci úkolů územního plánování v republikových, přeshraničních a mezinárodních souvislostech, a to s ohledem na udržitelný rozvoj území.

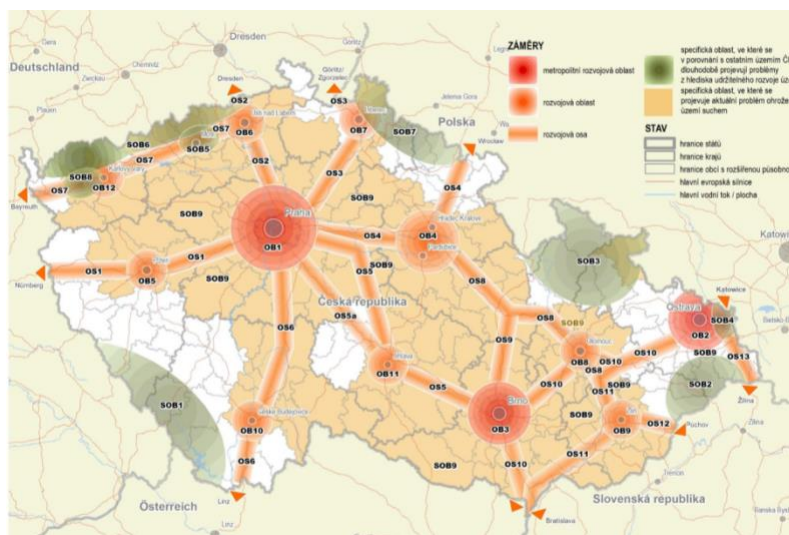
Politika územního rozvoje s ohledem na jedinečnost charakteru území a struktury osídlení České republiky zohledňuje požadavky na udržitelný rozvoj území a územní soudržnost, které pro Českou republiku vyplývají z členství v Evropské unii, z mezinárodních smluv, z členství v mezinárodních organizacích a dalších mezinárodních dohod, smluv a úmluv, vztahujících se k územnímu rozvoji, ve kterých je Česká republika jednou ze smluvních stran (Ministerstvo pro místní rozvoj, 2021).

Politika územního rozvoje je strategický dokument, který na základě zpracovaných analýz stanovuje republikové priority územního plánování a vymezuje rozvojové oblasti a rozvojové osy, specifické oblasti, koridory a plochy dopravní infrastruktury a koridory, plochy a rozvojové záměry technické infrastruktury.

V politice územního rozvoje nejsou venkovské oblasti specifikovány, mohou být ale součástí vymezených oblastí a os. Rozvojové oblasti zahrnují území ovlivněné rozvojovou dynamikou hlavních krajských center, rozvojové osy jsou vymezovány v územích, v nichž z důvodů soustředění aktivit mezinárodního a republikového významu existují zvýšené požadavky na změny v území. Specifické oblasti jsou vymezovány v územích, ve kterých se v porovnání

s ostatním územím dlouhodobě projevují problémy z hlediska udržitelného rozvoje (například ohrožení území suchem). Venkovské oblasti mohou být dotčeny koridory, plochami a rozvojovými záměry dopravní nebo technické infrastruktury, pro které jsou stanoveny specifické úkoly územního plánování.

Obrázek 1: Vztah rozvojových oblastí, rozvojových os a specifických oblastí Politiky územního rozvoje České republiky



Zdroj: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2021

Pro zajištění udržitelného rozvoje území jsou stanoveny republikové priority územního plánování, které určují požadavky na konkretizaci obecně formulovaných cílů a úkolů územního plánování včetně strategie a základních podmínek pro jejich naplňování v územně plánovací činnosti krajů a obcí. Mezi jednotlivými prioritami lze vybrat priority s užití vazbou na venkovské oblasti. Podle těchto priorit je třeba při plánování rozvoje venkovských oblastí zvyšovat a udržovat rozmanitost venkovské krajiny a zohlednit ochranu kvalitních lesních porostů, vodních ploch, kvalitní zemědělské půdy a ekologických funkcí krajiny. Prioritní je také vytváření územních předpokladů pro posílení vazeb mezi městskými a venkovskými oblastmi s ohledem na jejich rozdílnost z hlediska přírodního, krajinného, urbanistického i hospodářského prostředí. Udržitelný rozvoj venkovských oblastí je tak obecně deklarován v republikových prioritách územního plánování. Pro jeho realizaci je nezbytné důsledné sledování a naplňování těchto priorit v navazujících územně plánovacích dokumentacích.

Zásady, strategie a perspektivy územního rozvoje v Německu

Německý systém územního plánování se dělí na nadmístní a místní úroveň. Nadmístní územní plánování je zakotveno ve spolkovém zákoně o územním plánování (*Raumordnungsgesetz*) a v zemských zákonech o územním plánování. Spolkový zákon o územním plánování byl několikrát upravován a novelizován. V rámci aktualizací byly zdůrazněny požadavky na zabránění úpadku venkovských oblastí, ochranu životního prostředí, omezení rozšiřování sídel nebo ochranu půdního fondu (BMJ, 2008). Spolkový zákon o územním plánování také obsahuje zásady územního rozvoje venkovských oblastí. Podle těchto zásad mají být zavedena opatření na podporu vyvážené struktury obyvatelstva a centrální místa ve venkovských oblastech mají být podporována jako ohniska rozvoje v rámci bezprostřední lokality. Stejně tak by měly být

chráněny ekologické funkce venkovských oblastí a jejich zásadní přínos pro rozvoj území (ibid.).

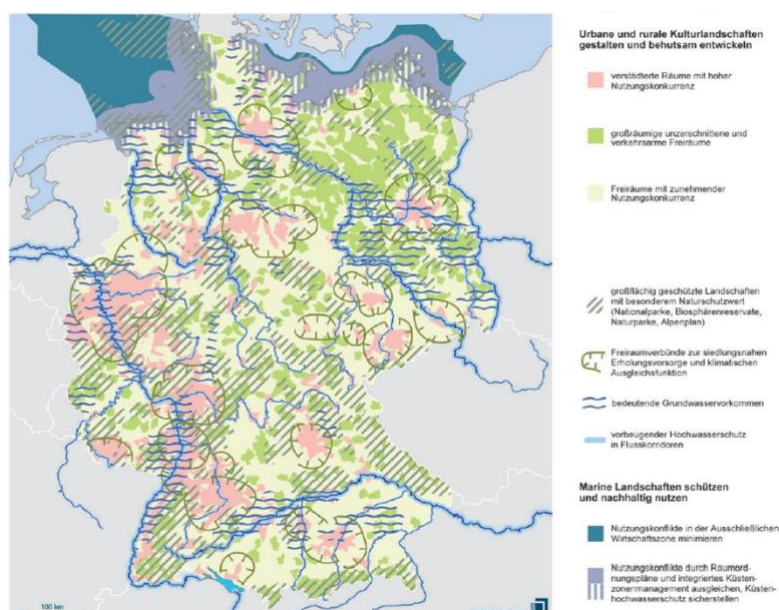
V Německu neexistuje žádná centrální plánovací instituce. Nástroji územního plánování na národní úrovni jsou Hlavní zásady a strategie územního rozvoje v Německu (*Leitbilder und Handlungsstrategien für die Raumentwicklung in Deutschland*) a Perspektivy územního rozvoje v Německu (*Perspektiven der Raumentwicklung in Deutschland*).

Hlavní zásady a strategie územního rozvoje v Německu jsou společným konceptem spolkové vlády a spolkových zemí v rámci stanovení cílů územního rozvoje (BMDV, 2016). Dokument tak představuje společnou rozvojovou strategii prostorového plánování Německa na celostátní a zemské úrovni.

Hlavní zásady a strategie územního rozvoje zohledňují současné výzvy v oblastech zajištění mobility, partnerství mezi městskými a venkovskými oblastmi a důsledků změny klimatu. Hlavními strategickými zásadami tak jsou zvýšení konkurenceschopnosti, zajištění služeb veřejného zájmu, udržitelný rozvoj území a formování změny klimatu včetně přechodu na novou energetiku (BMDV, 2016).

V rámci zvýšení konkurenceschopnosti rozvíjejících se metropolitních regionů je stanovena zásada posílit a využít potenciál ve venkovských a strukturálně slabých regionech. V této části je zdůrazněna aktivní podpora spolupráce mezi městy a venkovem.

Obrázek 2: Rozvoj městské a venkovské kulturní krajiny v Německu



Zdroj: BMDV, 2016

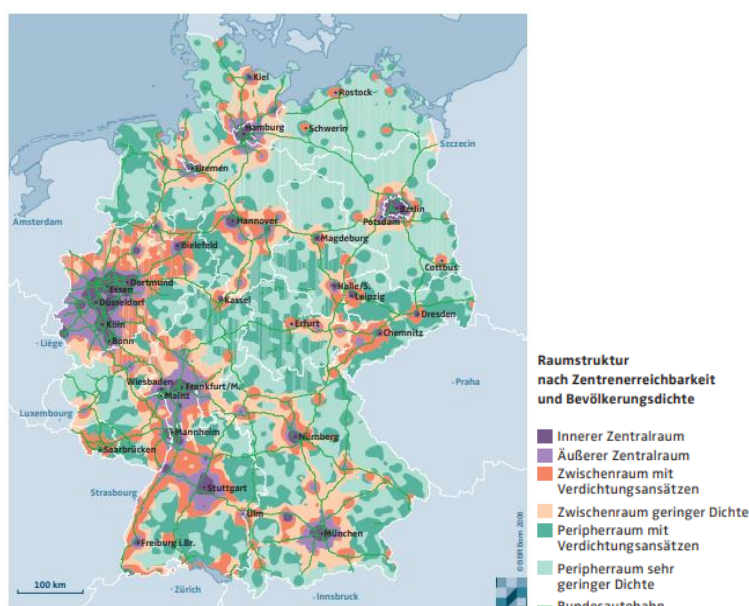
Pro dosažení rovných životních podmínek je třeba zajistit poskytování služeb a infrastruktury veřejného zájmu ve všech oblastech, včetně těch venkovských. V této souvislosti se zvažuje využití inovativních, flexibilních a prostorově diferencovaných způsobů poskytování služeb a infrastruktury veřejného zájmu a posílení spolupráce mezi veřejným a soukromým sektorem, subjekty občanské společnosti a poskytovateli veřejné infrastruktury.

Rozšíření obnovitelných zdrojů energie včetně jejich decentralizace může být rozvojovou příležitostí zejména pro okrajové venkovské oblasti. V těchto oblastech může být využit potenciál obnovitelných zdrojů energie pro vytváření regionálních a lokálních hodnot v území.

Dokument Perspektivy územního rozvoje v Německu není zakotven v platné legislativě a nemá tak závaznou povahu. Dokument obsahuje analýzu vývoje územní struktury v Německu a popisuje současné výzvy a perspektivy územního rozvoje.

Podle tohoto dokumentu lze území Německa rozdělit na centrální oblasti, přechodné oblasti a okrajové oblasti. Centrálními oblastmi jsou velmi hustě osídlené oblasti s jádrovými městy, vysokým počtem obyvatel a vysokou zaměstnaností. Za periferie jsou označeny především řídko osídlené venkovské oblasti. Tyto dva typy regionální prostorové struktury jsou spojeny meziprostorem se smíšenou strukturou měst a venkova (BBR, 2006).

Obrázek 3: Prostorová struktura Německa



Zdroj: BBR, 2006

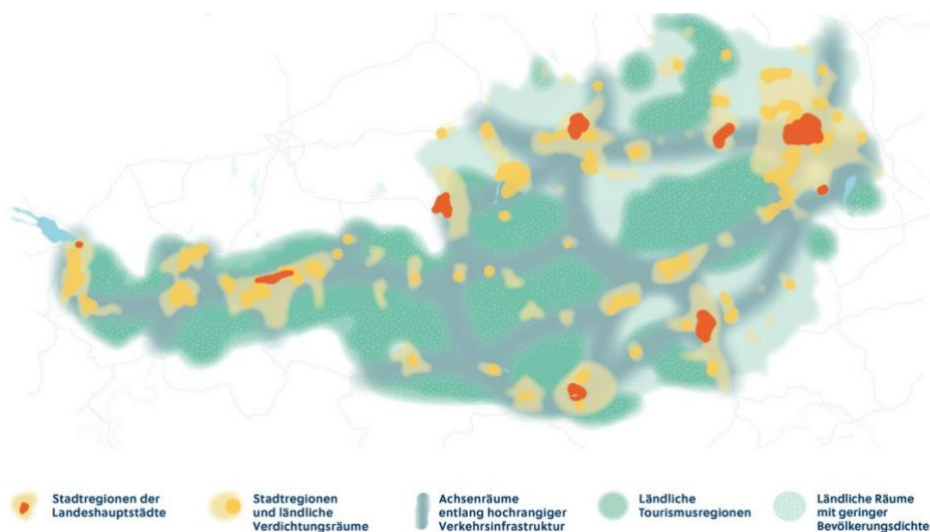
Koncepce územního rozvoje Rakouska

Rakousko nemá rámcovou kompetenci pro obecné územní plánování, na národní úrovni tak neexistuje závazný nástroj územního plánování. Činnosti různých orgánů v oblasti územního plánování jsou neformálně koordinovány v rámci Rakouské konference o územním plánování (*Österreichische Raumordnungskonferenz*). Tato organizace byla zřízena Úřadem spolkového kancléře v roce 1971 na základě politické dohody mezi spolkovou vládou, spolkovými zeměmi, Svazem měst a Svazem obcí (Tomoszková, 2010). Rakouská konference o územním plánování vypracovává každých deset let Koncepci územního rozvoje Rakouska (*Österreichisches Raumentwicklungskonzept*). Přestože se jedná o nezávazný dokument doporučujícího charakteru, respektují jej všechny obecné i odvětvové orgány územního plánování a vycházejí z něj další nástroje rakouského územního plánování.

Podle hlavních zásad Koncepce územního rozvoje Rakouska 2030 by měl být rozvoj udržitelný, veřejně prospěšný a vyvážený (ÖROK, 2021). Koncepce územního rozvoje tak zohledňuje specifické podmínky jednotlivých regionů. Realizace koncepce předpokládá uplatňování

vyváženého a prostorově diferencovaného přístupu, který přispívá ke snižování regionálních nerovnováh a zajišťuje alespoň minimální úroveň infrastruktury a služeb ve všech regionech.

Obrázek 4: *Prostorové typy Rakouska*



Zdroj: ÖROK, 2021

Jedním z prostorových cílů koncepce územního rozvoje je rozvoj a podpora kompaktní sídelní struktury s kvalitativně orientovanou kombinací využití. Rakouská města a vesnice se mají podle Koncepce územního rozvoje Rakouska 2030 rozvíjet kompaktně se smíšeným využitím. V zájmu ochrany cenné půdy a klimatu je také třeba zahušťovat centra měst a obcí.

10

Koncepce územního rozvoje Rakouska 2030 také reaguje na globální trendy, které mají dlouhodobý význam. Mimořádnou výzvou je například přechod na obnovitelné zdroje energie. Výroba energie spotřebovává další zemědělskou půdu, zároveň se však jedná o velkou ekonomickou příležitost zejména pro venkovské regiony.

Dopady globálních trendů jsou spojeny s různými důsledky, příležitostmi, riziky a úkoly územního plánování v různých regionech a územích se společnými charakteristickými rysy. Koncepce územního rozvoje Rakouska 2030 tak identifikuje nejdůležitější problémy a výzvy pro jednotlivé prostorové typy. Problémy venkovských oblastí s nízkou hustotou zalidnění, ve kterých dochází k poklesu počtu obyvatel, jsou například dopady obnovitelných zdrojů energie na krajinu a ekosystémy, úbytek služeb veřejného zájmu, nedostatečná kapacita péče o seniory a lékařská péče, ztráta příjmů, rostoucí míra neobsazenosti budov, chátrání architektonicky cenných staveb nebo přebytek stavebních pozemků jako nebezpečí dalšího rozšiřování zástavby navzdory klesajícímu počtu obyvatel a domácností (ÖROK, 2021).

Jedním z prioritních témat koncepce územního rozvoje je snižování spotřeby a záboru půdy. Cíle šetrného využívání půdy jsou obsaženy v zemských zákonech o územním plánování, přesto se v Rakousku v posledních letech nově zastavuje 10 až 12 hektarů denně pro účely osídlení a dopravy (ibid.). Základním opatřením koncepce územního rozvoje pro omezení spotřeby zemědělské půdy je stanovení konkrétních cílových hodnot spotřeby zemědělské půdy pro spolkové země a pro různé prostorové typy na základě regionalizovaného výpočtu poptávky po stavebních pozemcích. Proto byla v posledních letech na úrovni jednotlivých spolkových zákonů o územním plánování přijata další opatření ke snížení záboru zemědělské půdy (European Communities, 2011). Některé zákony o územním plánování stanovují časová

omezení pro výstavbu na nově vymezených stavebních pozemcích. Časově omezená zastavitelnost umožňuje obcím po určité době odejmout právo stavět nebo změnit územní rozhodnutí, pokud pozemek není využíván. Účinným opatřením k mobilizaci stavebních pozemků je také zavedení poplatků za zástavbu vybíraných z nezastavěných stavebních pozemků. Poplatky za zástavbu tak vytvářejí finanční tlak na vlastníky pozemků, aby zpřístupnili stavební pozemky k zástavbě (ibid.).

Závěr

Podrobnou analýzou obsahu nástrojů územního plánování na národní úrovni bylo potvrzeno, že tyto nástroje stanovují strategické rámce, koncepce, priority a zásady pro nižší stupně územně plánovací dokumentace. Společným cílem těchto nástrojů je dosažení udržitelného rozvoje venkovských oblastí.

Velikost sídla se projevuje v jeho potřebách stejně jako v požadavcích na nástroje územního rozvoje. Současná úprava nástrojů územního plánování a plánovací praxe v České republice je přitom v zásadě jednotná pro všechna sídla bez rozdílu velikosti a ani v Politice územního rozvoje České republiky nejsou venkovské oblasti, na rozdíl od zahraničních příkladů, specifikovány. Politika územního rozvoje České republiky stanovuje obecné republikové priority územního plánování, mezi kterými lze najít priority s užší vazbou na venkovské oblasti.

Ve zkoumaných zahraničních nástrojích územního plánování na národní úrovni jsou venkovské oblasti vymezovány a specifikovány. Nástroje územního plánování kromě stanovení obecných zásad a priorit rozvoje venkovských oblastí zohledňují současné výzvy v oblasti zajištění mobility, partnerství mezi městskými a venkovskými oblastmi a územní důsledky změny klimatu. V zahraničních nástrojích jsou také naznačeny možnosti a opatření, které podporují implementaci navržených řešení. Základní rozdíly jsou shrnuty v následující tabulce.

Tabulka 1: Srovnání nástrojů územního plánování na národní úrovni

Nástroj územního plánování	Specifikace venkovských oblastí	Rozvoj venkovských oblastí
Politika územního rozvoje České republiky	nejsou specifikovány	obecné republikové priority (udržení rozmanitosti venkovské krajiny, posílení vazeb mezi městskými a venkovskými oblastmi apod.)
Hlavní zásady a strategie územního rozvoje v Německu	urbanizované oblasti, venkovské oblasti	specifické zásady pro neurbanizované (venkovské) oblasti v rámci zvýšení konkurenceschopnosti, zajištění veřejné infrastruktury, udržitelného rozvoje území a formování změny klimatu včetně přechodu na novou energetiku
Perspektivy územního rozvoje v Německu	centrální oblasti, přechodné oblasti (smíšená struktura měst a venkova), okrajové oblasti (řídce osídlené venkovské oblasti)	analýza vývoje územní struktury včetně venkovských oblastí, popis současných trendů, výzev a perspektiv územního rozvoje

Nástroj územního plánování	Specifikace venkovských oblastí	Rozvoj venkovských oblastí
Koncepce územního rozvoje Rakouska	prostorové typy (větší městské regiony, menší městské regiony a venkovské hustě osídlené oblasti, oblasti významných dopravních os, regiony venkovské turistiky, venkovské oblasti s nízkou hustotou osídlení)	problémy a výzvy pro jednotlivé prostorové typy (problémy venkovských oblastí), stanovení tematických cílů a programu provádění koncepce (např. omezení spotřeby zemědělské půdy)

Zdroj: vlastní zpracování

Srovnávací analýza nástrojů územního plánování v České republice, Německu a Rakousku ukázala, že existují rozdíly v přístupu k venkovským oblastem na národní úrovni. Vymezení a specifikace venkovských oblastí v národních koncepcích, zásadách, strategiích a prioritách umožňuje zohlednění konkrétních podmínek jednotlivých regionů a uplatnění prostorově diferencovaného způsobu plánování. Například v rakouském prostředí se efektivita tohoto přístupu projevuje využitím konkrétních nástrojů na místní úrovni, které podporují realizaci strategické dimenze plánování.

Pro udržitelný rozvoj venkovských oblastí v České republice je nezbytné důsledné sledování obecných priorit v navazujících územně plánovacích dokumentacích a doplnění klasických postupů územního plánování o nástroje, které umožňují naplňování těchto priorit na místní úrovni. Analýza nástrojů územního plánování venkovských oblastí na národní úrovni tak poskytuje rámec pro pokračující výzkum územního plánování venkovských sídel a specifikaci dalších nástrojů územního rozvoje, zajišťujících průmět obecných deklarácí udržitelného rozvoje do praxe.

Použité zdroje:

BBR. *Perspektiven der Raumentwicklung in Deutschland* [online]. Bonn: Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung, 2006 [cit.2023-02-26]. Dostupné z: https://www.bbsr.bund.de/BBSR/DE/veroeffentlichungen/ministerien/bmvbs/sonderveroeffentlichungen/2006/DL_PerspektiveRaumentwicklg.pdf;jsessionid=55E4697FCDD0E1D8FCFCDB132E923C7A.live21322?__blob=publicationFile&v=1

BENDIX, Reinhard. Concepts and Generalizations in Comparative Sociological Studies. *American Sociological Review*. 1963, 28(4), 532–539. DOI: 10.2307/2090069

BMDV. *Leitbilder und Handlungsstrategien für die Raumentwicklung in Deutschland* [online]. Berlin: Geschäftsstelle der Ministerkonferenz für Raumordnung im Bundesministerium für Verkehr und digitale Infrastruktur, 2016 [cit.2023-02-26]. Dostupné z: https://www.bbsr.bund.de/BBSR/DE/themen/_alt/Raumentwicklung/RaumentwicklungDeutschland/Leitbilder/leitbildbroschuere-deutsch.pdf;jsessionid=4ACBA998769BA0E53682B1709FD3C5EC.live11292?__blob=publicationFile&v=1

BMJ. Raumordnungsgesetz vom 22. Dezember 2008 (BGBl. I S. 2986), das zuletzt durch Artikel 3 des Gesetzes vom 20. Juli 2022 (BGBl. I S. 1353) geändert worden ist [online]. Berlin: Bundesministeriums der Justiz, 2008 [cit.2023-02-26]. Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/rog_2008/BJNR298610008.html

BREUILLARD, Michèle a FRASER, Charles. The purpose and process of comparing British and French planning. In: BOOTH, Philip, BREUILLARD, Michèle, FRASER, Charles a PARIS, Didier, ed., *Spatial Planning Systems of Britain and France*. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2007. ISBN 978-02039-6224-4.

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 183/2006 Sb. o územním plánování a stavebním řádu.

ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 283/2021 Sb. stavební zákon.

ESPON. *COMPASS – Comparative Analysis of Territorial Governance and Spatial Planning Systems in Europe, Applied Research 2016-2018, Final Report*. Luxembourg: ESPON, 2018. ISBN 978-99959-55-55-7.

European Commission, 2023 [online]. [cit.2023-02-26]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/themes/rural-development_en

EUROPEAN COMMUNITIES. *Report on best practices for limiting soil sealing and mitigating its effects (Final report)*. Brussels: European Commission, 2011.

EVROPSKÁ KOMISE. *Kompendium Evropské unie o systémech, politikách a zásadách územního plánování: studie regionálního rozvoje*. Z originálu přeložil Jan BÍNA. Brno: Ústav územního rozvoje, 2000.

FARTHING, Stuart. *Research Design in Urban Planning: A Student's Guide*. Los Angeles: SAGE Publications Ltd., 2016. ISBN 978-14462-9444-4.

MASSER, Ian a WILLIAMS, Richard, ed. *Learning from Other Countries: The Cross-National Dimension in Urban Policy Making*. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 1986. ISBN 978-02039-7376-9.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ. *Politika územního rozvoje České republiky (ve znění závazném od 1.9.2021)* [online]. Brno: Ústav územního rozvoje, 2021 [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/f93f37d3-d404-4c0c-9bfa-dae429a440c1/PUR_CR_ve-zneni-zavaznem-od-1_9_2021_brozura_CZ_final.pdf.aspx?ext=.pdf

ÖROK. *Österreichisches Raumentwicklungskonzept 2030* [online]. Wien: Geschäftsstelle der Österreichischen Raumordnungskonferenz, 2021 [cit.2023-02-26]. Dostupné z: https://www.oerok.gv.at/fileadmin/user_upload/publikationen/Schriftenreihe/210/OEREK-2030.pdf

TOMOSZKOVÁ, Veronika. Rakouský federalismus na příkladu územního plánování. *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno: Masarykova univerzita. 2010, 18(4), 342-349. ISSN 1805-2789.

Poděkování

Autor děkuje anonymním recenzentům za jejich přínosné komentáře a cenné připomínky. Tento článek vznikl za podpory studentské grantové soutěže na Fakultě architektury Vysokého učení technického v Brně v rámci výzkumného projektu „Výzkum nástrojů územního plánování a územního rozvoje venkovských sídel ve střední Evropě“ (FA-J-22-8002).

EUROPEAN GREEN DEAL: VÝZVY PRO MANAGEMENT DLE VÝSLEDKŮ BIBLIOMETRICKÉ ANALÝZY

EUROPEAN GREEN DEAL: CHALLENGES FOR MANAGEMENT BASED ON BIBLIOMETRIC ANALYSIS RESULTS

Ing. Radka Šperková, Ph.D.,
Ing. Renata Skýpalová, Ph.D.,
doc. Ing. Milan Jan Půček, MBA, Ph.D.

Katedra ekonomie a managementu, AMBIS vysoká škola, a.s.,
Lindnerova 575/1, Praha 8, 180 00

e-mail: radka.sperkova@ambis.cz, renata.skypalova@ambis.cz, milan.pucek@ambis.cz

Klíčová slova:

Evropský Green Deal, bibliometrická analýza, manažerské aktivity

Keywords:

European Green Deal, Bibliometric Analysis, Management Activities

Abstrakt:

Enormní poškozování životního prostředí vede ke snahám o jeho ochranu a nastavení principů udržitelného hospodářství. V rámci EU byl přijat roce 2019 European Green Deal. Cílem článku je na základě bibliometrické analýzy identifikovat oblasti vědeckého výzkumu v rámci, kterých je řešena problematika řízení European Green Dealu. Nejvíce publikací je směřováno do oblasti enviromentálních věd a pouze méně než 11 % do oblasti ekonomické, i přes to, že se jedná o projekt s výrazným dopadem na hospodářství v celé EU. Jako nejvýznamnější byly identifikovány časopisy Sustainability a Energies. Bylo zde uveřejněno 28 % (Web of science) a 39 % (Scopus) všech publikací vztahujících se k danému tématu. European Green Deal by měl být nástrojem inovací manažerských aktivit, který zvyšuje kredit firmy a současně udržitelný rozvoj společnosti.

Abstract:

Enormous environmental degradation leads to efforts to protect the environment and to set up sustainable economic principles. Within the EU, the 2019 European Green Deal has been adopted. The aim of this article is to identify, based on a bibliometric analysis, the areas of scientific research within which the management of the European Green Deal is addressed. Most publications are directed to the environmental sciences and only less than 11% to the economic field, even though this is a project with a significant impact on the economy across the EU. The journals Sustainability and Energies were identified as the most relevant. They accounted for 28% (Web of science) and 39% (Scopus) of all publications related to the topic. The European Green Deal should be a tool for management innovation that enhances the credit of the company and at the same time the sustainable development of society.

Úvod

V současné době žijeme ve světě, kde dochází k masivnímu poškozování životního prostředí. Napomáhá tomu i současný styl hospodaření, který není udržitelný a vede k postupnému oteplování planety. Pokud si přejeme, aby naše planeta zůstala obyvatelná i pro další generace, musíme s tímto fenoménem něco dělat, což představuje jednu z největších výzev dnešní doby. Proto již od roku 1995 pořádá OSN konference o změně klimatu s názvem COP (Conference of Parties). Významným zlomem v této iniciativě byl rok 2015, kdy se konala COP21 v Paříži a jejím výsledkem byla tzv. Pařížská dohoda. Dohodu přijalo 195 států světa a zavázali se v ní udržet oteplování planety pod hranicí dvou stupňů Celsia (Sikora, 2021).

Aby byla Evropská unie (EU) schopná splnit cíl vyplývající z Pařížské dohody, představila 11. prosince 2019 soubor iniciativ pod názvem European Green Deal – v českém překladu “Zelená dohoda pro Evropu” (Sikora, 2021). Následně byl tento plán přijat všemi členskými zeměmi EU včetně ČR (Pelsa, Balina, 2022). Ty se v rámci European Green Dealu zavazují k tomu, že do roku 2050 nebudou produkovat žádné čisté emise skleníkových plynů, hospodářský růst bude oddělen od využívání zdrojů a nebude opomenut žádný jednotlivec ani region (Ossewaarde, Ossewaarde-Lowtoo, 2020). Evropa by se tak v roce 2050 měla stát prvním uhlíkově neutrálním kontinentem světa (Bureš, 2020).

Dle Evropské komise (2020) výrobou a využíváním energie vzniká více než 75 % emisí skleníkových plynů v EU. Proto jak uvádí Mílek, Nowak, Latosińska, (2022) a Dedinec a kol, (2022) je naprosto zásadní energetický systém EU dekarbonizovat. European Green Deal stanovuje v tomto ohledu nové ambiciózní cíle, klade důraz na čistou energii a rozvoj energetiky, spoléhající především na obnovitelné zdroje, které neprodukují odpady škodlivé pro Zemi a lidské zdraví. Ne všechny členské státy EU však mají stejné technické, přírodní a geomorfologické podmínky, proto se také odlišuje jejich přístup k využívání obnovitelných zdrojů energie (Hainsch a kol., 2022). Mezi země s nejvíce rozvinutým potenciálem obnovitelných zdrojů energie podle Mílek, Nowak, Latosińska (2022) je možné zařadit Švédsko, Finsko a Estonsko, zatímco Malta a Polsko tvoří skupinu zemí s nejnižší úrovní rozvoje. Dle názoru Dolge, Blumberga (2021) a Borghesi, Vergalli, (2022) by paradoxně situaci těchto zemí mohla vylepšit současná energetická krize. Agrese Ruska vůči Ukrajině ukázala závislost mnoha zemí EU na dovozu ruských fosilních paliv a plynu a dala do první linie otázku energetické bezpečnosti (Koralova-Nozharova, Stoykova a Stoyancheva, 2021). V návaznosti na to chce EU do roku 2027 zrušit závislost na ruských dodávkách fosilních paliv prostřednictvím společných nákupů plynu na, než uvolní v příštích pěti letech až 210 miliard eur (Kárníková, 2022; Šafařík, Hlaváčková, Michal, 2022).

Dalším problematickým odvětvím je oblast dopravy. Dle Evropské komise, (2021) doprava přispívá k HDP EU přibližně 5 % a zaměstnává v Evropě víc než 10 milionů lidí. Na druhou stranu, ale způsobuje až čtvrtinu (přesně 23,04 %) emisí skleníkových plynů v atmosféře. Z toho 72 % emisí je způsobeno silniční dopravou, 14 % leteckou, 13 % vodní a 1 % železniční dopravou. Podle Evropské komise (2019) cílem European Green Dealu je 55% snížení emisí oproti roku 1990 z osobních automobilů do roku 2030, 50% snížení emisí oproti roku 1990 z dodávek do roku 2030 a 0 emisí z nových automobilů do roku 2035, tedy bude ukončen prodej motorových vozidel na benzin a naftu (Freidinger, 2020; Vodička, 2021). Aby byly principy European Green Dealu v oblasti dopravy skutečně naplněny, je podle Haas, Sander, (2020) nutné spojit procesy interakce mezi vývojem v evropském měřítku s debatami v národních a regionálních kontextech. Jde tedy o lepší dekódování dynamiky evropského víceúrovňového systému (Tsakalidis a kol., 2020).

Zcela zásadním prvkem European Green Dealu je jeho financování (Golombek a kol., 2022). Evropská unie pro tyto účely vyvinula strategii udržitelných financí. Podle prvotního plánu Evropské komise (2022) bude potřeba investovat 260 miliard eur do roku 2030 aby mohly být dosaženy všechny cíle v oblasti klimatu stanovené v European Green Dealu. To tvoří zhruba 1,5 % veškerého hrubého domácího produktu (HDP) zemí začleněných v EU. Jak uvádí Aszódi a kol., (2021), Carević (2021) a Ciot (2022), situace se změnila s pandemií Covid 19. EU k celé této situaci přistoupila jako k příležitosti a European Green Deal se stal nejrychlejší cestou pro obnovu oslabeného hospodářství (Smol, 2022). V návaznosti na to Evropská Komise přislíbila, že v příštím desetiletí zmobilizuje nejméně 1,8 bilionu eur ve formě udržitelných investic. Do zelených investic bude směřovat 30 % víceletého rozpočtu EU (2021–2028) a jedinečného unijního nástroje NextGenerationEU (NGEU), který je určen na podporu postpandemického zotavení (Evropská komise, 2022). Boglosov a kol. (2022) a Siddi (2021) dodávají, že necelých 300 miliard eur mají poskytnout další veřejné i soukromé investiční zdroje, 114 miliard eur pak rozpočty jednotlivých členských států a 25 miliard eur prodej emisních povolenek. Podle Fleming, Mauger, (2021) další finance má pak poskytnout Evropská investiční banka (EIB) ve formě půjčky zaručené unijním rozpočtem.

Aktivity v European Green Dealu ukotvené naplňují svou podstatou celosvětově prosazované principy aktivity 3BL (dle konceptu Corporate Social Responsibility), které jsou rozřazeny do tří pilířů: sociální, ekonomický a environmentální (Colbert a Kurucz, 2007; Elkington, 1998; Ferro a kol., 2019). Doposud však není zcela jednoznačně vymezeno, jaké konkrétní aktivity spadají do každého z pilířů. Stejně tak není jednoznačně vymezeno, jakým způsobem mají být aktivity komunikovány směrem k zainteresovaným stranám (Singh a Misra, 2021; Ranjan a Yadav, 2018; Shen a Zhang, 2019). Řešení změny klimatu je jednou z největších výzev, kterým v současnosti světová ekonomika čelí. Baicu a kol. (2022) ve svém příspěvku na základě provedených hloubkových rozhovorů s manažery odpovědnými za společenskou odpovědnost hodnotili způsob, jakým retailoví manažeři vnímají finanční a konkurenční dopady European Green Dealu na činnost svých společností. Výsledky výzkumu odhalily různé názory a vnímání, které se však shodují ve zdůraznění důležitosti uplatňování principů, na nichž je European Green Deal založen, k získání konkurenční výhody a optimalizaci nákladů, zejména vývojem řešení pro snížení emisí uhlíku, využití čisté energie, snížení plýtvání potravinami a výchova spotřebitele k udržitelné spotřebě.

Hospodářské činnosti v rámci EU zahrnují jak příležitosti, tak omezení. Společné politiky EU mají dopad na podnikání jak na společném trhu, tak na trzích členských států (Fleming, Mauger, 2021). European Green Deal navrhuje řadu opatření členským státům EU s cílem přijmout politiku, jak využívat a vyrábět zelenou energii, podporovat nové čisté technologie a snižovat hluk, znečištění ovzduší a vody. Cíl týkající se snížení emisí alespoň o 50 % do roku 2030 již silně ovlivnil Evropu na sociální, ekonomické a environmentální úrovni i v rámci podnikatelského sektoru. European Green Deal určil řadu prioritních oblastí, v nichž je naprosto nezbytná společná spolupráce všech zúčastněných stran (Smol, 2022).

Přijetí environmentálních postupů obvykle vede k dobrému environmentálnímu výkonu (Melnik, Sroufe a Calantone, 2003; Annandale, Morrison-Saunders a Bouma, 2004; Zhu a Sarkis, 2004). Dobré úrovně environmentálního profilu však lze dosáhnout na základě provádění různých typů environmentálních postupů, které nemají vždy stejné účinky na environmentální výkonnost (Henri a Journeault, 2008). Klassen a Whybark (1999) naznačují, že proaktivní technologie znečišťování životního prostředí mají pozitivní vliv na ekonomickou aktivitu, zatímco koncové technologie nikoliv. Novější studie ukázaly, že vysoká finanční výkonnost společnosti pozitivně koreluje s vysokou environmentální

výkonností pouze tehdy, pokud má environmentální management proaktivní orientaci na znečištění (Wagner, 2005; Mihalca a kol., 2021).

V dnešním nejistém a nestálém prostředí vyvstává potřeba nově definovat filozofii, obsah a cíle managementu, aby odpovídaly potřebám globalizace a 21. století (Minciu, Berar a Dobrea, 2020). Nové směry a cíle managementu by se měly více orientovat na odpovědnost, etické rozhodování a zvyšování pracovní motivace a v neposlední řadě taktéž kreativní plnění strategických cílů společnosti a podnikatelských aktivit (Dytrt, 2006). Hlavním cílem je inspirovat teoretiky, manažery a politiky k tomu, aby byl vytvářen posun k zavírání nůžek mezi teorií a praxí (Dytrt, 2006).

Cílem článku je na základě analýzy bibliometrických dat charakterizujících vědecké publikace indexované databázích Scopus a Web od Science a specifikace vědeckého diskursu identifikovat oblasti vědeckého výzkumu v rámci, kterých je řešena problematika řízení European Green Dealu. Na základě uvedeného cíle jsou stanoveny následující výzkumné otázky:

- Potvrdí bibliometrická analýza výrazný nárůst vědeckého zájmu o problematiku European Green Dealu?
- Ve kterých oblastech vědeckého výzkumu je téma European Green Dealu nejvíce zastoupeno?
- Které časopisy věnují problematice European Green Dealu největší pozornost?

Metodika

Pro dosažení uvedeného cíle byla využita bibliometrická analýza, která je efektivní metodou k nalezení trendů ve specifických oblastech výzkumu a identifikaci relevantních publikací pro další kvalitativní zkoumání, kde se s danými publikacemi a trendy pracuje do větších podrobností (Jacimovic a kol., 2021) Zkoumání písemných vědeckých studií vytvořených v jakékoli oblasti vědy v pravidelných intervalech má velký význam jak pro určení úrovně rozvoje v dané oblasti, tak pro určení, na které otázky se autoři převážně soustředí (Matsimbe a kol., 2022). Bibliometrická analýza zaměřená na vědecký diskurz v souvislosti s problematikou řízení European Green Dealu probíhala v následujících krocích:

1. Výběr bibliografických databází

V prvním kroku byly vybrány bibliografické databáze Scopus a Web of Science. Tyto databáze představují transdisciplinární celosvětové referenční úložiště prezentující široké spektrum vědeckých publikací. Výběr databází byl dán právě rozsáhlou diskusí na dané téma.

2. Stanovení klíčových slov

V další fázi výzkumného procesu byl vygenerován seznam článků, které ve svém bibliografickém popisu, včetně názvu, klíčových slov a abstraktu, afilaci, grantu atd. obsahují odkazy na slovní spojení: Green Deal. Následuje zpřesnění klíčového slovního spojení na European Green Deal a jeho specifikace v závislosti na stanoveném cíli.

3. Výběr omezujících kritérií

Aby bylo možné odfiltrovat irelevantních články, bylo nezbytné doplnit ke klíčovým slovům i omezující kritéria. Zvolená kritéria pro jednotlivé vybrané databáze jsou shrnuta v tabulce 1.

Tabulka 1: Omezující kritéria použitá při získávání dat z vybraných databází

KRITÉRIUM	STANOVENÉ POŽADAVKY VE WEB OF SCIENCE	STANOVENÉ POŽADAVKY VE SCOPUS
Vyhledávání	uzavřený řetězec slov	uzavřený řetězec slov
Kde hledat klíčová slovní spojení	v názvech, abstraktech a klíčových slovech	v názvech, abstraktech a klíčových slovech
Časový úsek	2019–2023	2019–2023
Typ dokumentu	články, recenze, knihy, recenze knih	články, recenze, knihy, recenze knih
Jazyk dokumentu	angličtina, čeština, slovenština	angličtina, čeština, slovenština

Zdroj: zpracování autorů

Jako první bylo nutné vyřadit irelevantní články v rámci, kterých se vyskytuje pouze slovo European a s problematikou Green Deal nemají nic společného. Toho bylo docíleno prostřednictvím vyhledávání s uzavřeným řetězcem klíčových slovních spojení (např. "European Green Deal"). Dále bylo nastaveno, v jakých částech publikací mají být uvedena slovní spojení hledána (jednalo se o hledání v názvech, abstraktech a klíčových slovech). Následovalo nastavení časového omezení a vyhledány byly pouze materiály publikované v letech 2019 až 2023. Samotný European Green Deal pod tímto názvem EU představila 11. prosince 2019, aby byla schopná splnit cíl (udržet oteplování planety pod hranici dvou stupňů Celsia) vyplývající z Pařížské dohody ratifikované 195 státy světa v roce 2015.

Z hlediska typu dokumentu byly pro další analýzu kvalifikovány články, recenze, knihy, recenze knih. Ostatní typy publikací (úvodníky, recenze z konferencí, poznámky, dopisy atd.) vzhledem k minimu nalezených relevantních výsledků byly vyřazeny. V rámci nutnosti porozumět i obsahové stránce publikací byla jako jazyk publikace zvolena angličtina, čeština a slovenština.

19

4. Aplikace omezujících kritérií

Omezení stanovená v tabulce 1 byla aplikována při hledání publikací v uvedených databázích.

Výsledky

1. Nalezení relevantních publikací pro další analýzu

Bibliometrická analýza je interdisciplinární výzkumná technika, která se používá pro kvantitativní analýzu literatury s využitím matematických a statistických metod (Dabbagh a kol., 2019). Nabízí široký přehled výzkumné oblasti kategorizované podle publikací, autorů a časopisů z dostupných databází a posouzení celkového trendu akademického výzkumu na dané téma (Donthu a kol., 2021). Využitelnost biometrické analýzy je ve velmi širokém spektru výzkumných oblastí, jak dokládá Dabbagh a kol., (2019), Donthu a kol., (2021), Ejdyš a Szpilko, (2022), Zápotocká a Ochrana, (2022). Nejprve je nezbytné nalézt soubor relevantních publikací, vztahujících se k uvedenému cíli. Publikace byly hledány v databázích Web of Science a Scopus s využitím klíčového slovního spojení Green Deal (viz tabulka 2).

Tabulka 2: Počet záznamů klíčového slovního spojení v jednotlivých databázích k 2. 3. 2023

KLÍČOVÁ SLOVA	POČET NALEZENÝCH ZÁZNAMŮ	
	WEB OF SCIENCE	SCOPUS
Green Deal	10 107	313 460
European Green Deal	1 964	86 273

Zdroj: Databáze a Web of Science a Scopus, zpracování autorů

Z uvedeného množství publikačních výstupů vyplývá, že tato problematika je v současné době aktuálním a ve vědecké oblasti velmi diskutovaným tématem v mnoha oblastech bádání. Problém ale nastal s relevantností zjištěných publikací, které se vztahovali nejenom ke Green Dealu přijatému v rámci evropských zemí, ale i ke Green New Dealu. Ten je uskutečňován v rámci Spojených států amerických a snaží se řešit jak změnu klimatu, tak ekonomickou nerovnost ve společnosti. Vzhledem k tomu, že Green New Deal není předmětem zkoumání tohoto příspěvku, muselo být klíčové slovní spojení upřesněno na European Green Deal (viz tabulka 2).

Identifikovaný počet publikací po specifikaci klíčového slovního spojení byl stále vysoký a nalezené publikace nebyly vždy relevantní ke stanovenému cíli. Proto bylo nutné uvedené klíčové slovní spojení ještě více konkretizovat a doplnit. Nově vytvořená klíčová slovní spojení včetně počtu nalezených výstupů v předemných databázích jsou uvedena v tabulce 3.

Tabulka 3: Počet záznamů k cíli vztahovaných klíčových slovních spojení k 2. 3. 2023

KLÍČOVÁ SLOVA	POČET NALEZENÝCH ZÁZNAMŮ	
	WEB OF SCIENCE	SCOPUS
European Green Deal and Financing	87	17 135
European Green Deal and Energy	821	51 676
European Green Deal and Transport	171	36 182
European Green Deal and Management	606	42 890

Zdroj: Databáze a Web of Science a Scopus, zpracování autorů

V okamžiku, kdy do vyhledávacího procesu začleněna všechna stanovená omezující kritéria (viz tabulka 1), rozsah zkoumaných publikací se snížil v databázi Web of Science o 58,2 % a databázi Scopus téměř o 99,7 %. Výsledky jsou uvedeny v tabulce 4.

20

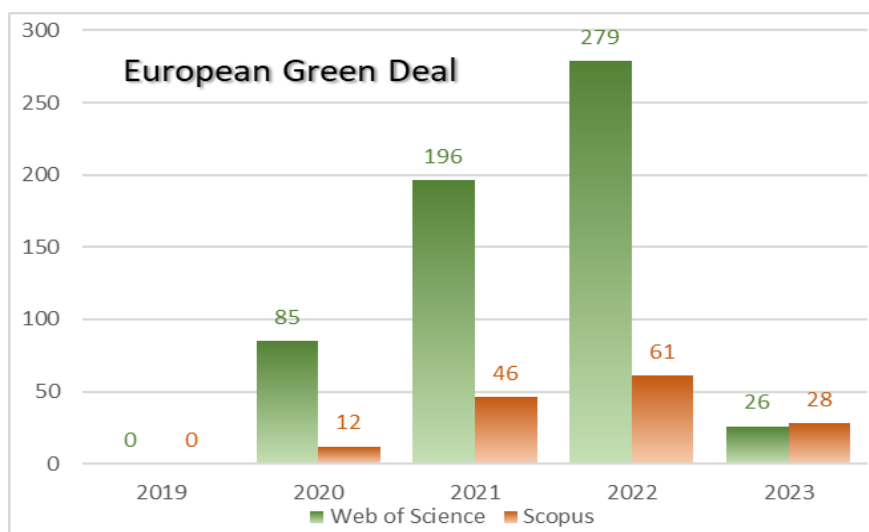
Tabulka 4: Počet záznamů klíčových slovních spojení po zavedení omezujících kritérií k 2. 3. 2023

KLÍČOVÁ SLOVA	POČET NALEZENÝCH ZÁZNAMŮ	
	WEB OF SCIENCE	SCOPUS
"European Green Deal"	561	152
"European Green Deal" and "Financing"	18	8
"European Green Deal" and "Energy"	224	73
"European Green Deal" and "Transport"	54	13
"European Green Deal" and "Management"	145	36

Zdroj: Databáze a Web of Science a Scopus, zpracování autorů

2. Analýza vývoje počtu publikací v čase

Situace ohledně ochrany životního prostředí a s tím spojeného udržitelného hospodářství je předmětem vědeckého diskurzu již řadu let. Tématem se autoři zabývali mnohem dříve, než vznikla konkrétní podoba European Green Dealu (v prosinci 2019). Nejstarší články obsahující ve svém názvu, abstraktu nebo klíčových slovech sousloví "European Green Deal" byly v databázi Web of Science indexovány v roce 2007 a v databázi Scopus v roce 1994. Je nutné si ale uvědomit, že uvedené klíčové sousloví v publikacích před rokem 2019 se ve většině případů nevztahovalo k předmětnému souboru iniciativ přijatých EU, ale pouze vyjadřovalo popis prostředí nebo označení tíživé ekologické situace v Evropě.

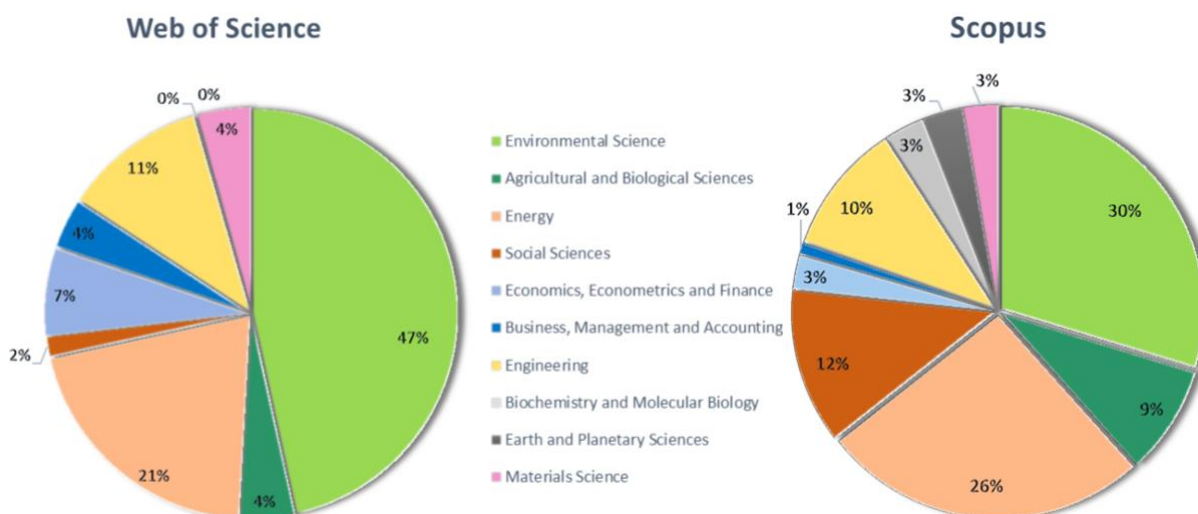
Obrázek 1: Meziroční počet publikací pro hledané klíčové spojení "European Green Deal"

Zdroj: Databáze a Web of Science a Scopus, zpracování autorů
 Poznámka: Údaje za rok 2023 představují počet publikací indexovaných v databázích do 2. 3. 2023

Jak je patrné z obrázku 1, od roku 2019 dochází k výraznému nárůstu počtu publikací zaměřených na European Green Deal v obou sledovaných databázích a tím i rozšíření vědeckého diskurzu v dané oblasti. Množství a analýza publikací na základě časového období poskytují také dobrý odhad trendů do budoucna, kde je patrný rostoucí trend zájmu výzkumníků o tuto problematiku a snaha o ní diskutovat.

3. Struktura publikací podle oblastí výzkumu

Odborná diskuse probíhá současně v mnoha různých oblastech vědeckého bádání (viz obrázek 2), což je velmi důležité z hlediska komplexnosti řešení situace spojené s oteplováním planety Země, která se dotýká nás všech na celém světě.

Obrázek 2: Struktura publikací (po zavedení omezujících kritérií) podle oblastí vědeckého bádání

Zdroj: Databáze a Web of Science a Scopus, zpracování autorů

Jak vyplývá ze samotné povahy tématu, které je zaměřené právě na problematiku ochrany životního prostředí, a zároveň jak dokládá i obrázek 2, problematika European Green Dealu je nejvíce řešena výzkumníky v oblasti environmentálních věd, kde v databázi Web of Science se jedná dokonce o téměř poloviční podíl (47 %) ze všech publikací na dané téma a v databázi Scopus o 30% podíl. Na druhém místě co do počtu publikací v obou databázích je oblast energetiky, do které se problematika European Green Dealu promítá asi nejintenzivněji z hlediska aplikace různých nařízení, omezení a dopadů na celou energetickou soustavu. Publikace v pro cíl práce klíčových oblastech ekonomie, ekonomiky a managementu nejsou v obou databázích příliš početně zastoupeny. V databázi Web of Science se jedná o celkem 69 publikací (tj. 11 %) a v databázi Scopus o pouhých 8 publikací (tj. 4 %). O to důležitější je vědecký diskurz v těchto oblastech sledovat.

4. Analýza zdrojů

Znalost zdrojů (časopisů, sborníků atd.) je velmi důležitá z důvodu snazšího nalezení relevantních informací a publikačních výstupů spojených s danou tematikou. Na druhou stranu může také tato analýza pomoci potenciálním autorům identifikovat vhodné časopisy, kde by následně mohli publikovat své články. V tabulce 5 je uvedeno 10 nejvýznamnějších časopisů z hlediska počtu publikací v nich uveřejněných, které se vztahují k European Green Dealu.

Tabulka 5: Nejvýznamnější časopisy podle počtu dokumentů k 2. 3. 2023

WEB OF SCIENCE			SCOPUS		
Pořadí	Časopis	Publ.	Pořadí	Časopis	Publ.
1	Sustainability	80	1	Sustainability	33
2	Energies	77	2	Energies	26
3	Science of the Total Environment	12	3	SGEM	6
4	Environmental and Climate Technologies	11	4	Environmental and Climate Technologies	5
5	Energy Policy	10	5	Science of the Total Environment	4
6	Energy	9	6	Amfiteatru Economic	3
7	Agronomy-Basel	9	7	Politics and Governance	3
8	Journal of Cleaner Production	8	8	Journal of Cleaner Production	3
9	Zagadnienia Ekonomiki Rolnej	8	9	Energy Policy	2
10	Land	7	10	Energy	2

Zdroj: Databáze a Web of Science a Scopus, zpracování autorů

Jak je patrné z tabulky 5, mezi časopisy s největším počtem uveřejněných publikací patří Sustainability (80 dokumentů) a Energies (77 dokumentů). Výsledek je shodný pro obě sledované databáze, kde se shoduje nejenom jejich pořadí, ale i počty publikací. Jejich významnost potvrzuje i rozdíl v počtu uveřejněných dokumentů mezi druhým a třetím místem, který je téměř 84 % v databázi Web of Science a 77 % ve Scopus. Sustainability je mezinárodní vědecký časopis o environmentální, kulturní, ekonomické a sociální udržitelnosti. Energies je recenzovaný vědecký časopis zaměřený na technologický vývoj, inženýrství a studie v oblasti politiky. Oba časopisy jsou vydávány jednou za půl roku online společností MDPI. V těchto časopisech bylo uveřejněno 28 % (v databázi Web of science) a 39 % (v databázi Scopus) všech publikačních výstupů vztahujících se k danému tématu.

Ohledně časopisů, které se umístily na třetím a následujících místech, je možné konstatovat, že jejich rozložení i pozice v jednotlivých databázích je velmi podobná (celkem 7 časopisů se

vyskytuje mezi prvními 10 v obou databázích). Navíc některé časopisy Science of the Total Environment a Energy Policy mají v obou databázích stejný počet dokumentů (12 a 10). Výjimku tvoří časopisy Agronomy-Basel, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej a Land, které v analýze podle počtu vydaných publikačních výstupů se nachází v databázi Web of Science na 7., 9. a 10. místě, ale v databázi Scopus už tam významné nejsou (obsadili 16., 18. a 13. místo). Obdobně jsou na tom i časopisy International Multidisciplinary Scientific GeoConferences (SGEM), Amfiteatru Economic a Politics and Governance, které se v databázi Scopus zařadily na 3., 6. a 7. místo a v databázi Web of Science na 45., 27. a 46. místo.

Závěr

Evropská komise přijala soubor návrhů, které mají uzpůsobit politiky EU v oblasti klimatu, energetiky, dopravy a zdanění tak, aby se mohly podílet na snižování emisí skleníkových plynů do roku 2030 alespoň o 55 % oproti roku 1990. ("Zelená dohoda pro Evropu - European Commission") Na základě provedené bibliometrické analýzy byl nalezen rostoucí trend zájmu výzkumníků o tuto problematiku a snaha o ní diskutovat. Odborná diskuse probíhá současně v mnoha různých oblastech vědeckého bádání a ukazuje tak na komplexnost snah o posouzení a hledání řešení situace spojené s oteplováním planety Země, která se dotýká nás všech. Nejvíce publikací je směřováno do oblasti enviromentálních věd. Vzhledem k tomu, že v případě European Green Dealu se jedná o finančně velmi náročný projekt s dopadem na hospodářství v celé EU, je důležitá i vědecká diskuse v oblasti ekonomie, ekonomiky a managementu. V této oblasti v rámci bibliometrické analýzy bylo nalezeno v databázi Web of Science celkem 69 publikací (tj. 11 %) a v databázi Scopus pouhých 8 publikací (tj. 4 %). Z hlediska podílu na celkovém počtu nalezených publikací to není příliš mnoho, ale o to důležitější je vědecký diskurz v těchto oblastech sledovat a rozvíjet.

Bibliometrická analýza také umožňuje sestavit žebříčky nejproduktivnějších časopisů, v dané výzkumné oblasti. Nejvýznamnějšími publikačními zdroji jsou časopisy Sustainability a Energies. Časopis Sustainability je tematicky zaměřen především na environmentální, kulturní a sociální udržitelnost, zatímco časopis Energies je zaměřený na technologický vývoj, inženýrství a studie v oblasti politiky. V těchto dvou časopisech bylo uveřejněno 28 % (v databázi Web of science) a 39 % (v databázi Scopus) všech publikačních výstupů vztahujících se k danému tématu. Z hlediska zaměření časopisů primárně na oblast ekonomie, ekonomiky a managementu se mezi prvními 10 nejvýznamnějšími v obou databázích vyskytuje pouze jeden. V databázi Web of Science je to Zagadnienia Ekonomiki Rolnej a v databázi Scopus pak Amfiteatru Economic. Tato skutečnost bohužel potvrzuje nízký zájem výzkumníků o danou oblast. Implementace otázek European Green Dealu do manažerské praxe by neměla být považována za módní výstřelek, nýbrž za revitalizaci odpovědného systému podnikání, na jehož základě může manažer zvýšit kvalitu a efektivnost práce svého týmu. Proto je nezbytné prohloubit vědecký diskurz v této oblasti a zaměřit se nejenom na enviromentální, technické, kulturní, politické dopady European Green Dealu, ale i na hledání finančně udržitelných řešení klimatické situace v oblastech, jako jsou obchodní strategie, správa a řízení nebo účetní principy a standardy.

Použité zdroje:

ANNANDALE, David, MORRISON-SAUNDERS, Angus a BOUMA, George. The impact of voluntary environmental protection instruments on company environmental performance. *Business Strategy and the Environment* [online] 2004, 13(1), 1-12 [cit. 2023-03-04] ISSN 0964-4733. Dostupné z: doi:10.1002/bse.390

ASZÓDI, Attila, BIRÓ, Bence, ADORJÁN, László, DOBOS, Ádám Csaba, ILLÉS, Gergely, TÓTH, Norbert Krisztián, ZAGYI, Dávid a ZSIBORÁS, Zalán Tas. Comparative analysis of national energy strategies of 19 European countries in light of the green Deal's objectives. *Energy Conversion and Management: X* [online] 2021, 12 [cit. 2022-10-14] ISSN 25901745. Dostupné z: doi:10.1016/j.ecmx.2021.100136

BAICU, Claudia Gabriela, STATE, Olimpia, GARDAN, Daniel Adrian, GARDAN, Iuliana Petronela a TICAU, Iulia Ruxandra. Financial and Competitive Implications of the European Green Deal Perceptions of Retail Managers. *Amfiteatru Economic* [online] 2022, 24(61) [cit. 2023-03-04] ISSN 15829146. Dostupné z: doi:10.24818/EA/2022/61/683

BORGHESI, Simone a VERGALLI, Sergio. The European Green Deal, Energy Transition and Decarbonization. *Environmental and Resource Economics* [online] 2022, 83(1), 1-3 [cit. 2022-10-18] ISSN 0924-6460. Dostupné z: doi:10.1007/s10640-022-00726-6

BUREŠ, Michal. *Co je Zelená dohoda "Green Deal", jaký dopad bude mít na ČR?* [online] 2020 [cit. 2022-10-14] Dostupné z: <https://www.finance.cz/532792-co-je-green-Deal/>

CAREVIĆ, Melita. The Covid-19 Pandemic and the Implementation of the European Green Deal. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC)* [online] 2021, 5(1), 903-925 [cit. 2022-10-17] Dostupné z: doi:10.25234/eclic/18357

CIOT, Melania-Gabriela. Implementation Perspectives for the European Green Deal in Central and Eastern Europe. *Sustainability* [online] 2022, 14(7) [cit. 2022-10-15] ISSN 2071-1050. Dostupné z: doi:10.3390/su14073947

COLBERT, Barry, a KURUCZ, Elizabeth. Three conceptions of triple bottom line business sustainability and the role for HRM. *People and Strategy*. 2007, 30(1), 21-29. ISSN 1946-4606.

DABBAGH, Mohammad, SOOKHAK, Mehdi a SAFA, Nader Sohrabi. The Evolution of Blockchain: A Bibliometric Study. *IEEE Access* [online] 2019, 7, 19212-19221 [cit. 2023-02-18] ISSN 2169-3536. Dostupné z: doi:10.1109/ACCESS.2019.2895646

DEDINEC, Aleksandar, DEDINEC, Aleksandra, TASESKA-GJORGIEVSKA, Verica, MARKOVSKA, Natasa a KANEVCE, Gligor. Energy transition of a developing country following the pillars of the EU green Deal. *Thermal Science* [online] 2022, 26(2), 1317-1329 [cit. 2022-10-18] ISSN 0354-9836. Dostupné z: doi:10.2298/TSCI2202317D

DOLGE, Kristiāna a BLUMBERGA, Dagnija. Economic growth in contrast to GHG emission reduction measures in Green Deal context. *Ecological Indicators* [online] 2021, 130 [cit. 2022-10-18] ISSN 1470160X. Dostupné z: doi:10.1016/j.ecolind.2021.108153

DONTHU, Naveen, KUMAR, Satish, MUKHERJEE, Debmalya, PANDEY, Nitesh a LIM, Weng Marc. How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of*

Business Research [online] 2021, 133, 285-296 [cit. 2023-02-18] ISSN 01482963. Dostupné z: doi:10.1016/j.jbusres.2021.04.070

DYTRT, Zdeněk. *Dobré jméno firmy*. 1. vyd. Praha: Alfa Publishing, 2006. 144 s. ISBN 80-86851-45-1.

EJDYS, Joanna a SZPILKO, Danuta. European Green Deal — research directions. a systematic literature review. *Ekonomia i Środowisko – Economics and Environment* [online] 2022, 81(2), 8-38 [cit. 2023-01-31] ISSN 2300-6420. Dostupné z: doi:10.34659/eis.2022.81.2.455

ELKINGTON, John. Partnerships from cannibals with forks: The triple bottom line of 21st-century business. *Environmental quality management*. 1998, 8(1), 37-51. ISSN 1088-1913.

Evropská komise. *Efektivní a bezpečná doprava šetrná k životnímu prostředí* [online] 2021 [cit. 2022-10-14] Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-Deal/transport-and-green-Deal_cs

Evropská komise. *Financování cílů Zelené dohody*, [online] 2022 [cit. 2022-10-14] Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-Deal/finance-and-green-Deal_cs

Evropská komise. *Remarks by Executive Vice-President Dombrovskis, (SPEECH/20/139)* [online] 2020 [cit. 2022-10-14] Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_20_139

FERRO, Carlos, PADIN, Carmen, HØGEVOLD, Nils, SVENSSON, Göran a SOSA VARELA, Juan Carlos. Validating and expanding a framework of a triple bottom line dominant logic for business sustainability through time and across contexts. *Journal of Business a Industrial Marketing* [online] 2019, 34(1), 95-116 [cit. 2023-03-04] ISSN 0885-8624. Dostupné z: doi:10.1108/JBIM-07-2017-0181

FLEMING, Ruven C. a MAUGER, Romain. Green and Just? An Update on the ‘European Green Deal’. *Journal for European Environmental a Planning Law* [online] 2021, 18(1-2), 164-180 [cit. 2022-10-14] ISSN 1613-7272. Dostupné z: doi:10.1163/18760104-18010010

FREIDINGER, Jan. *Přijměme Green Deal pro EU. Zelená dohoda pomůže ekonomice v době po koronaviru*. [online] 2020 [cit. 2022-10-14] Dostupné z: <https://www.greenpeace.org/czech/clanek/6148/prijmeme-green-new-Deal-zelena-dohoda-pomuze-ekonomice-v-dobe-po-koronaviru/>

GOLOMBEK, Rolf, LIND, Arne, RINGKJØB, Hans-Kristian a SELJOM, Pernille. The role of transmission and energy storage in European decarbonization towards 2050. *Energy* [online] 2022, 239 [cit. 2022-10-18] ISSN 03605442. Dostupné z: doi:10.1016/j.energy.2021.122159

HAAS, Tobias a SANDER, Hendrik. Decarbonizing Transport in the European Union: Emission Performance Standards and the Perspectives for a European Green Deal. *Sustainability* [online] 2020, 12(20) [cit. 2022-10-19] ISSN 2071-1050. Dostupné z: doi:10.3390/su12208381

HAINSCH, Karlo, LÖFFLER, Konstantin, BURANDT, Thorsten, AUER, Hans, CRESPO DEL GRANADO, Pedro, PISCIELLA, Paolo a ZWICKL-BERNHARD, Sebastian. Energy transition scenarios: What policies, societal attitudes, and technology developments will realize

the EU Green Deal. *Energy* [online] 2022, 239 [cit. 2022-10-18] ISSN 03605442. Dostupné z: doi:10.1016/j.energy.2021.122067

HENRI, Jean-François a JOURNEAULT, Marc. Environmental performance indicators: An empirical study of Canadian manufacturing firms. *Journal of Environmental Management* [online] 2008, 87(1), 165-176 [cit. 2023-03-04] ISSN 03014797. Dostupné z: doi:10.1016/j.jenvman.2007.01.009

JACIMOVIC, Jelena, JAKOVLJEVIC, Aleksandar, NAGENDRABABU, Venkateshbabu, DUNCAN, Henry Fergus a DUMMER, Paul M. H. A bibliometric analysis of the dental scientific literature on COVID-19. *Clinical Oral Investigations* [online] 2021, 25(11), 6171-6183 [cit. 2023-02-18] ISSN 1432-6981. Dostupné z: doi:10.1007/s00784-021-03916-6

KÁRNÍKOVÁ, Anna. *Green Deal je zárukou naší bezpečnosti, nejen energetické* [online] 2022 [cit. 2022-10-14] Dostupné z: <https://www.ekonews.cz/green-Deal-je-zarukou-nasi-bezpecnosti-nejen-energeticke-rika-sefka-hnuti-duha/>

KLASSEN, Robert D. a WHYBARK, D. Clay. Environmental Management in Operations: The Selection of Environmental Technologies. *Decision Sciences* [online] 1999, 30(3), 601-631 [cit. 2023-03-04] ISSN 0011-7315. Dostupné z: doi:10.1111/j.1540-5915.1999.tb00900.x

KORALOVA-NOZHAROVA, Petya, STOYKOVA, Blaga. a STOYANCHEVA, Dimitrina. European Green Deal and transport sector development – opportunities or restrictions. *SHS Web of Conferences* [online] 2021, 120 [cit. 2022-10-19] ISSN 2261-2424. Dostupné z: doi:10.1051/shsconf/202112004004

MATSIMBE, Jabulani, DINKA, Megersa, OLUKANNI, David a MUSONDA, Innocent. A Bibliometric Analysis of Research Trends in Geopolymer. *Materials* [online] 2022, 15(19) [cit. 2023-02-18] ISSN 1996-1944. Dostupné z: doi:10.3390/ma15196979

MELNYK, Steven A., SROUFE, Robert P. a CALANTONE, Roger. Assessing the impact of environmental management systems on corporate and environmental performance. *Journal of Operations Management* [online] 2003, 21(3), 329-351 [cit. 2023-03-04] ISSN 0272-6963. Dostupné z: doi:10.1016/S0272-6963(02)00109-2

MIHALCA, Loredana, LUCIA RATIU, Lucia, BRENDEA, Gabriela, METZ, Daniel, DRAGAN, Mihaela a DOBŔE, Florin. Exhaustion while teleworking during COVID-19: a moderated-mediation model of role clarity, self-efficacy, and task interdependence. *Oeconomia Copernicana* [online] 2021, 12(2), 269-306 [cit. 2023-03-04] ISSN 2353-1827. Dostupné z: doi:10.24136/oc.2021.010

MILEK, Dorota, NOWAK, Paulina a LATOSIŃSKA, Jolanta. The Development of Renewable Energy Sources in the European Union in the Light of the European Green Deal. *Energies* [online] 2022, 15(15) [cit. 2022-10-18] ISSN 1996-1073. Dostupné z: doi:10.3390/en15155576

MINCIU, Mihaela, BERAR, Florin-Aurel a DOBREA, Razvan Catalin. New decision systems in the VUCA world. *Management a Marketing. Challenges for the Knowledge Society* [online] 2020, 15(2), 236-254 [cit. 2023-03-04] ISSN 2069-8887. Dostupné z: doi:10.2478/mmcks-2020-0015

OSSEWAARDE, Marinus a OSSEWAARDE-LOWTOO, Roshnee. The EU's Green Deal: A Third Alternative to Green Growth and Degrowth? *Sustainability* [online] 2020, 12(23) [cit. 2022-10-14] ISSN 2071-1050. Dostupné z: doi:10.3390/su12239825

PELSA, Inese a BALINA, Signe. Main Priorities for a Green Deal Towards a Climate – Neutral Europe. *European Integration Studies* [online] 2022, 1(16), 41-51 [cit. 2022-10-14] ISSN 2335-8831. Dostupné z: doi:10.5755/j01.eis.1.16.31331

RANJAN, Sushant a YADAV, Rama Shankar. Uncovering the Role of Internal CSR on Organizational Attractiveness and Turnover Intention: The Effect of Procedural Justice and Extraversion. *Asian Social Science* [online] 2018, 14(12) [cit. 2023-03-04] ISSN 1911-2025. Dostupné z: doi:10.5539/ass.v14n12p76

SHEN, Jie a ZHANG, Hongru. Socially Responsible Human Resource Management and Employee Support for External CSR: Roles of Organizational CSR Climate and Perceived CSR Directed Toward Employees. *Journal of Business Ethics* [online] 2019, 156(3), 875-888 [cit. 2023-03-04] ISSN 0167-4544. Dostupné z: doi:10.1007/s10551-017-3544-0

SIDDI, Marco. A Green Revolution? A Tentative Assessment of the European Green Deal. *International Organisations Research Journal* [online] 2021, 16(3), 85-107 [cit. 2022-10-15] ISSN 19967845. Dostupné z: doi:10.17323/1996-7845-2021-03-04

SIKORA, Alicja. European Green Deal – legal and financial challenges of the climate change. *ERA Forum* [online] 2021, 21(4), 681-697 [cit. 2022-10-14] ISSN 1612-3093. Dostupné z: doi:10.1007/s12027-020-00637-3

SINGH, Kuldeep a MISRA, Madhvendra. Linking Corporate Social Responsibility (CSR) and Organizational Performance: the moderating effect of corporate reputation. *European Research on Management and Business Economics* [online] 2021, 27(1) [cit. 2023-03-04] ISSN 24448834. Dostupné z: doi:10.1016/j.iedeen.2020.100139

SMOL, Marzena. Is the green Deal a global strategy? Revision of the green Deal definitions, strategies and importance in post-COVID recovery plans in various regions of the world. *Energy Policy* [online] 2022, 169 [cit. 2022-10-14] ISSN 03014215. Dostupné z: doi:10.1016/j.enpol.2022.113152

ŠAFARŮK, Dalibor, HLAVÁČKOVÁ, Petra a MICHAL, Jakub. Potential of Forest Biomass Resources for Renewable Energy Production in the Czech Republic. *Energies* [online] 2022, 15(1) [cit. 2022-10-18] ISSN 1996-1073. Dostupné z: doi:10.3390/en15010047

TSAKALIDIS, Anastasios, VAN BALEN, Mitchell, GKOUMAS, Konstantinos a PEKAR, Ferenc. Catalyzing Sustainable Transport Innovation through Policy Support and Monitoring: The Case of TRIMIS and the European Green Deal. *Sustainability* [online] 2020, 12(8) [cit. 2022-11-02] ISSN 2071-1050. Dostupné z: doi:10.3390/su12083171

VALENTINE, Sean a FLEISCHMAN, Gary. *Journal of Business Ethics* [online] 40(4), 301-312 [cit. 2023-03-04] ISSN 01674544. Dostupné z: doi:10.1023/A:1020827411937

WAGNER, Marcus. How to reconcile environmental and economic performance to improve corporate sustainability: corporate environmental strategies in the European paper industry. *Journal of Environmental Management* [online] 2005, 76(2), 105-118 [cit. 2023-03-04] ISSN 03014797. Dostupné z: doi:10.1016/j.jenvman.2004.11.021

ZÁPOTOCKÁ, Veronika a OCHRANA, František. Political-Administrative Relations and Their Typology in Contemporary Scientific Discourse. *Socio-Economic and Humanities Studies*. 2022, 16(2), 5-29. ISSN 1804-6797.

ZHU, Qinghua a SARKIS, Joseph. Relationships between operational practices and performance among early adopters of green supply chain management practices in Chinese manufacturing enterprises. *Journal of Operations Management* [online] 2004, 22(3), 265-289 [cit. 2023-03-04] ISSN 02726963. Dostupné z: doi:10.1016/j.jom.2004.01.005

PŘEMĚNA ZEMĚDĚLSKÉHO BROWNFIELDU NA PŘÍRODĚ BLÍZKÝ PROJEKT

CONVERSION OF AN AGRICULTURAL BROWNFIELD INTO A PROJECT CLOSE TO NATURE

Ing. Milla Kābi Tugendhat Zinner, MBA

Katedra urbanismu a územního plánování
Fakulta stavební ČVUT v Praze Thákurova 7/2077, 166 29 Praha 6
e-mail: milla.kabi.tugendhat.zinner@fsv.cvut.cz

Klíčová slova:

Zemědělský brownfield, biodiverzita, životní prostředí, revitalizace, udržitelný projekt.

Keywords:

Agricultural brownfield, biodiversity, environment, revitalization, sustainable project.

Abstrakt:

Tématem příspěvku je proměna brownfieldu na přírodě blízké řešení včetně efektivního využití tohoto potenciálu v důsledku klimatických změn a pro udržitelný rozvoj konkrétního regionu s důrazem na zachování biodiverzity vzniklé na ploše brownfieldu v šetřené lokalitě. Předpokladem návrhu i realizace je dobrá znalost řešeného brownfieldu, obce i blízkého prostředí zkoumaného objektu, potažmo celé funkční části zemědělského areálu, včetně praktické možnosti sledování možných rizik, která brownfield svým výskytem v sídle může způsobovat. Cílem revitalizace je navrácení plochy do přírodě blízkému stavu i celkové zlepšení životního prostředí obyvatel obce v této části mikroregionu zahrnujícího brownfield. Zajímavým zjištěním je poznatek, že rekultivační úpravou plochy brownfieldu v blízkosti sídla nemusí dojít k pouhému návratu krajiny do původního stavu či pouhému ozelenění plochy, ale revitalizace může přinést i další benefity.

Abstract:

The topic of the contribution is the transformation of a brownfield into a solution close to nature, including the effective use of this potential due to climate change and for the sustainable development of a specific region with an emphasis on preserving the biodiversity created in the brownfield area in the investigated locality. A prerequisite for both design and implementation is good knowledge of the addressed brownfield, the village, and the nearby environment of the investigated object, that is, the entire functional part of the agricultural area, including the practical possibility of monitoring the possible risks that the brownfield may cause due to its presence in the residence. The aim of the revitalisation is to return the area to a state close to nature and the overall improvement of the environment of the inhabitants of the village in this part of the microregion, including the brownfield. An interesting finding is the knowledge that the recultivation of the brownfield area near the residence may not simply return the landscape to its original state or simply green the area, but the revitalisation may also bring other benefits.

Úvod

Projekt revitalizace se cíleně věnuje udržitelnému rozvoji ve zkoumané části obce, na jejímž katastrálním území se brownfield nachází, s důrazem na životní prostředí, změnu klimatu s

dopady na urbanizovaná sídla, a to i v souvislosti se současnou problematikou nedostatku vody. Tato rekultivace ploch je aktuální v době, kdy začíná být závažný problém nejen se zadržováním vody v krajině, ale kdy je i zvýšené riziko požárů, v době, kdy začíná být půda vzácnou komoditou a pozornost se obrací zejména k nevyužívaným plochám, v době, kdy aktuálním tématem číslo jedna je životní prostředí a budoucí strategie pro zachování biodiverzity na plochách přírodních, přírodě blízkých i agrárních, a to zejména pro generace budoucí.

Příklad využití zemědělského brownfieldu je demonstrován na objektu, nacházejícím se na okraji obce Klučenice, uvnitř zemědělského areálu, který je ve vlastnictví akciové společnosti Zemědělská Klučenice a.s., ve Středočeském kraji, nedaleko Příbrami. Cílem je následovně vytvoření návrhu efektivního využití této plochy s důrazem na přírodě blízké řešení, zadržení vody v oblasti i zlepšení životního prostředí pro obyvatele obce s areálem sousedící. Splnění cíle je založeno na kombinaci metod: analýzy stavu lokality, komparace odborných textů a metody výzkumu - „případová studie“ s dlouhodobým pozorováním postupné proměny území. Výstupem projektu je návrh na environmentální řešení úpravy plochy brownfieldu, provedené za účelem udržitelného rozvoje zkoumaného území, a pro zlepšení místního klimatu urbanizované části obce Klučenice i pro celkové zlepšení prostředí a zachování biodiverzity.

Teoretická východiska

Problematika brownfieldu

Úbytek půdy, biodiverzita, ekologie a klimatická problematika je v současné době středem zájmu široké veřejnosti. Souvislosti mezi životním prostředím, změnou klimatu, nedostatkem vody v krajině a budoucí udržitelností jsou známé již několik desítek let. Zdroje v dnešní době již obtížně pokrývají spotřebu a společnost spěje na mnohých místech k jejich vyčerpání. Proto jsme nuceni nacházet co nejrychleji účinné alternativy chování člověka v urbanizovaném prostředí, tj. kulturní krajině, ale i ve volné přírodě mimo urbanizovanou zástavbu. Za aktuálně diskutovaná řešení lze považovat možnosti využívání ploch, které byly degradovány a nejsou v území ekologicky ani environmentálně přínosné. Smysluplné využívání ploch kulturní krajiny má však nezanedbatelný vliv i na životní prostředí. Změna klimatu a postupná ztráta biodiverzity je pravděpodobně viníkem stále větších problémů, které již nyní ovlivňují jistým způsobem zadržování vody v krajině, s dopady na životní prostředí a způsobující další ekologické problémy, které ještě v budoucnu nastanou. Existují ale různé alternativy, jak zacházet s půdou jako s ekonomickým statkem takovým způsobem, aby se negativní dopad na životní prostředí dal dobře zvládnout. (Quasching, 2010, s. 11-12)

Při regeneraci brownfieldů, které se nacházející na hranicích sídla, se venkovské obce často potýkají se znevýhodněním. Venkovské či zemědělské brownfieldy nejsou pro soukromé investory tak atraktivní jako brownfieldy v centrech měst nebo podél os regionálního rozvoje či v blízkosti hospodářských jader. (Klusáček et al., 2022)

Sanace a rekultivace městských brownfieldů proto přitahují velkou pozornost, ale venkovským prostorům se stále nedostává stejné pozornosti a trpí dopady, které tyto lokality mají na sídla, ekonomiku a půdu. (Navrátil et al., 2022)

Obnově brownfieldů zemědělského původu by mohlo pomoci spravedlivé ocenění pozemků nacházejících se ve volné krajině. Vyšší ceny greenfields by mohly zvýšit poptávku po dřívě

zastavěných a dnes nevyužitých lokalitách typu brownfields. (Charvátová, 2022)

Brownfielddy jsou v České republice z větší části pozůstatky z doby centrálně řízené ekonomiky před rokem 1989. Vzniku brownfielddů přispěla i rychlá privatizace. Za brownfielddy lze považovat opuštěné objekty či celé lokality, které ztratily svoji původní funkci i využití, které díky důsledkům klimatickým, vlivem vandalismu i celkové degradaci materiálů zchátraly nebo byly „tokem času“ přeměněny v ruiny. Tyto lokality, plochy či objekty způsobují vážné problémy: brzdí rozvoj území, brání hospodářskému rozvoji, negativně působí na životní prostředí, mají negativní socioekonomické dopady a celkově přispívají ke špatnému obrazu celého územního celku. Regenerace/revitalizace těchto objektů nabízí nové příležitosti pro podnikatelské subjekty, zlepšení životního prostředí a další pozitivní vlivy v daném území. (Brownfielddy, 2018, s. 22)

Jsou to plochy rozvoje, které se obvykle vyskytují na atraktivních místech v centrálních částech měst nebo naopak plochy uprostřed kulturní krajiny, kde se dá tento potenciál smysluplně využít pro regeneraci původního vegetačního pokryvu i obnovu biotopu. Díky brownfielddům se otevírá cesta k různým projektům, které mohou generovat přínosy jak pro své uživatele, tak pro místní samosprávy, či celý region. A v tom lze spatřovat unikátní příležitost, kdy je třeba začít uvažovat o každé ploše i nevyužívaném objektu a cíleně pracovat na maximální efektivitě při využívání pozemku. (Brownfielddy, 2018, s. 58)

Příroda je mocná a nedostatečně využívané nebo opuštěné plochy jsou příležitostí k trvalému usazení řady rostlinných a živočišných druhů. Příroda může fungovat jako léčitel kontaminace, což může být vynikající metoda, pokud nejsou produkty z pozemků využívány ke konzumaci lidmi nebo zvířaty. Některé rostliny jsou schopny některé látky konvertovat na neškodné nebo dokonce prospěšné látky pro životní prostředí. Přírodní čištění je pak proces, při kterém je příroda schopna během let snižovat úroveň znečištění. Může se jednat o organické i anorganické polutanty. Vhodné typy bakterií mohou rozkládat nebezpečné látky. Tato činnost bakterií může být buď přirozená nebo uměle vyvolaná a řízená. Výsledky tohoto čištění jsou relativně dlouhodobé a mohou trvat i řadu let. (Ferber et al., 2016, s. 58-59)

Zemědělské brownfielddy v naší republice začaly vznikat ve větším množství zejména po roce 1989. Naše zemědělství původně řízené formou jednotných zemědělských družstev se přerodilo v jeho další fázi pro usnadnění fyzicky náročných polních prací, a to směrem k průmyslově vedenému zemědělství. Řada menších jednotných zemědělských družstev (JZD), která se nedokázala dostatečně rychle spojit v nové ekonomické celky řízené převážně formou akciových společností, ztrácela postupně svůj vliv na trhu což vedlo až k jejich zániku. Nevyužívané objekty a plochy pod nimi začaly upadat a začal proces jejich následného zániku i celkové degradace území. Tyto původně využívané plochy zemědělské výroby by měly být opět integrální součástí krajinářských struktur v nových formách úprav a měly by zahrnovat důležité ekologické oblasti (existující i vytvořené), jako jsou zelené pásy a vodní prvky, stejně jako obnovené biotopy vhodné pro určitou nadmořskou výšku apod. (Ferber et al. 2016)

Kromě množství alespoň částečně využívaných brownfielddů v podobě zpevněných zemědělských ploch (uvnitř i vně areálů) existuje poměrně velké množství zachovalých nevyužívaných objektů či úplně zdevastovaných a polozbořených objektů. Jsou to objekty s původní skladovací funkcí (dožilá síla, rozpadlé seníky, nefunkční silážní jámy), bývalé objekty družstevní výroby (zděné kravíny, teletníky, vepřínky), ale i zpustlé neobhospodařované pozemky (odstavné plochy pro techniku, hnojiště, ad). Rekonstrukce hospodářských budov a jejich nové efektivní využívání, stejně jako bourací práce či sanace starých ekologických zátěží v podloží na pozemcích a stavbách, znemožňuje především nedostatek peněz, ale i nezáměr

vlastníků o účelné a environmentální řešení těchto problematických částí ploch i celých objektů a areálů v urbanizovaném území či volné krajině. (Skála a kol., 2012, s. 17)

Tato území reprezentují určité rezervy v urbanistických plánech s významnými ztrátami v ekonomické efektivnosti, sociální soudržnosti a kvalitě života. Ale mnoho zemědělských brownfields může být znovu využíváno. Brownfieldy nejsou jen hrozbou pro společnost, ale představují především i nové příležitosti. Není zde ale velký zájem samospráv angažovat se v těchto problémech. Schopnost řešit problematiku zemědělských brownfields bývá zřejmě ochromena domnělou složitostí právních předpisů a případnou finanční zátěží některých projektů. Vlastníci mají malý zájem nabízet svoje pozemky k účelně vedené regeneraci a upřednostňují pasivní přístup ke svému majetku. (Ferber et al., 2016, s. 22-23)

Zemědělské brownfields (dokonce i území bez environmentálního poškození, vlastnických nebo majetkoprávních problémů) mají často špatné umístění nebo jsou tak nezajímavá pro tržní ekonomiku vlastníka, že v horizontu dekád nebude pro jejich rozvoj žádný zájem ani šance. Prostorové, strategické a ekonomické plánování by se v rámci udržitelného a environmentálního rozvoje, s důrazem na obnovení či zachování biodiversity v území, této skutečnosti mělo věnovat. (Ferber et al., 2016, s. 13)

Plochy i objekty brownfields na mnoha místech dále chátrají, mizí pod náletovými dřevinami a zarůstají býlím. Z lokalit se, po počátečním vizuálním úpadku stávají rizikové a celkově degradované zóny jak pro obyvatele, tak pro celý region.

Očekávané trendy

Nelze tedy než souhlasit s Kubizňákovou, která uvedla na Konferenci brownfieldy 2018, „*zda by nebylo efektivnější nastavit jednotná pravidla pro celou Českou republiku. Vytvořit jeden dotační titul, do kterého by přispívala všechna ministerstva. Financovaly by se všechny typy projektů regenerace brownfieldů bez rozdílu jejich původního a budoucího využití. Plánovaný záměr znovuvyužití lokalit by nebyl limitován zaměřením jednoho či druhého ministerstva. Žadatelé by si nemuseli složitě hledat programy, ze kterých by mohli čerpat. Ani by nemuseli uzpůsobovat budoucí využití a charakter stavby dle aktuálně vyhlášených výzev, ale jednoduše a přehledně by žádali jeden subjekt na podporu smysluplného a celého projektu*“. Jak bylo již zmíněno, brownfieldy skýtají značný potenciál dalšího rozvoje a jejich realizace má pozitivní sociální a ekonomický dopad na danou oblast, i přestože je jejich příprava časově a finančně náročná. Zájem o tyto lokality stoupá. Proto je třeba pokračovat v této složité cestě a co nejpružněji přenastavovat vzájemnou spolupráci jednotlivých ministerstev s regionálními a místními zainteresovanými subjekty. (Brownfieldy, 2018, s. 12)

Současně účast veřejnosti na rozhodování může také přispět ke kvalitě a úspěchu projektů regenerace brownfields, a to i při projektech s krátkodobými cíli, a i při takových, které si kladou dlouhodobě udržitelné cíle. Účast veřejnosti je pro projekty regenerace brownfields významná a důležitá. Brownfieldy jsou často umístěny v těsném sousedství ploch s funkcí bydlení. Dopad regenerace brownfields může pak velmi postihnout pozitivně i negativně ty, kteří žijí a pracují v blízkém okolí. Tito lidé jsou proto hlavními účastníky při řešení budoucí revitalizace území a měli by být vždy zapojeni do rozvoje strategií regenerace těchto ploch. (Ferber et al., 2016, s. 84)

Přesto, že je tématu věnována pozornost od konce devadesátých let, je to s dvacetiletým odstupem od vyspělých zemí světa. Následkem transformací hospodářství zůstaly na řadě míst opuštěné plochy i objekty, které představují závažný problém pro udržitelný rozvoj obcí, měst i regionů. Tento rozvojový potenciál se však často neobejde bez iniciativy a podpory ze strany státu a veřejného sektoru. Veřejné zásahy jsou o to nutnější, pokud se jedná o území se sociálními a ekologickými problémy. V minulosti, v období 2007-2014, se podle odhadů podařilo regenerovat až 15 % ploch brownfieldů v rámci tržních mechanismů nebo s využitím veřejné podpory. Přesto velká část z původně odhadovaného počtu 10 000-12 000 brownfieldů zůstává nevyužita a nové brownfieldy opět vznikají. V současnosti je dle Agentury CzechInvest v Národní databázi brownfieldů registrováno 3 500 lokalit, z nichž je přes 450 lokalit veřejně nabízeno investorům. Další databáze a nabídky jsou ve správě několika krajů a měst. Specifickými překážkami projektů regenerací jsou plánovací a povolovací procesy a oceňování nemovitostí typu brownfield. Spekulativní zájmy a následky privatizačních procesů mohou být příčinou překážek regenerací. Ve střednědobém horizontu do roku 2024 se očekává zvýšený zájem investorů o podnikatelské výrobní a skladovací plochy. Současný trend převyšující poptávky zahraničních investorů po nájemních plochách nad poptávkou ploch do vlastnictví bude pravděpodobně pokračovat. Z demografického a sociálního vývoje také vyplývá, že i nadále poroste poptávka v různých segmentech a požadavky na energetickou úspornost staveb. Z hlediska vývoje evropských urbánních politik budou posilovány cíle udržitelného rozvoje zahrnující omezení rozrůstání sídel do krajiny. Regenerace brownfieldů, zkvalitňování veřejných prostorů, ale i téma zapojování veřejnosti do rozhodovacích procesů apod. je přirozeně aktuální. Rostoucím nárokům na koordinaci cílů udržitelného rozvoje však neodpovídají finanční možnosti veřejného sektoru. Z toho důvodu je i ze strany Evropské unie patrná snaha o vytváření nových přístupů k managementu rozvoje území. Současně v oblasti životního prostředí lze očekávat zpřísnění norem na ochranu půdy. Regenerace brownfieldů jsou plně v souladu s očekávanými směry rozvoje, proto je lze vnímat jako příležitost a výzvu. (Národní strategie regenerace brownfieldů 2019-2024, 2019, s. 11-12)

Ozeleňování rekultivovaných ploch

Regenerace brownfieldů, jako součást vytváření a udržování zelených ploch ve městech a nové využití pro znehodnocené zastavěné plochy, je jednou z částí udržitelného rozvoje měst. Lidská sídla se nemohou v našem omezeném prostředí územně rozpínat do nekonečna a zeleň je jedním ze základních prvků sídel i jejich udržitelného rozvoje. Nabývá proto na důležitosti s postupujícími změnami klimatu, které na krajinu a lidské osídlení čím dál více působí. Snaha ozelenění měst generuje otázku, kam by mohla být zeleň umístěna.

Nevyužité a devastované lokality, které hyzdí své okolí a znamenají reálné či potenciální nebezpečí pro své okolí, se tak nabízejí jako adekvátní řešení. Nelze jednoznačně říci, co všechno lze považovat za výstup ozeleňování, ale zeleň zde plní hlavní funkci. Častokrát je však možné se setkat s širším pojetím, např. venkovní sportoviště a hřiště. Tyto plochy slouží pro rekreaci veřejnosti, nicméně zeleň stále zůstává dominujícím prvkem. Mezi formy ozelenění městského prostředí, které vznikají na plochách brownfields v sousedství urbanizovaného prostředí, se řadí: parky a parkově upravené plochy, nábřeží, plochy pro městské zemědělství a zahrádkářskou činnost, stromořadí, aleje, apod. Regenerace zemědělských brownfieldů nevyhovují tomuto účelu, a proto je nutné akceptovat rozdíl mezi plochami zeleně v urbanizaci a zelenými plochami jako přírodě blízkého výstupu procesu ozelenění brownfields čímž jsou např. ekologická stanoviště (biotopy), lesy a zalesněné areály. (Schneiderová, 2020, s. 30)

Brownfields jako náhradní stanoviště pro rostliny a živočichy mohou vytvářet stanoviště pro řadu vzácných a ohrožených druhů rostlin i živočichů. Mohou být velmi důležité pro samotné přežití těchto druhů a obecně pro zachování druhové rozmanitosti (biodiverzity). Tuto skutečnost podpořila např. například britská vláda, která již v roce 1992 přijala akční plán pro zachování biodiverzity, který se zabývá biologickými zdroji Velké Británie a poskytuje detailní plány na jejich ochranu. Takové řešení výskytu a diverzity ohrožených druhů organismů, vyskytujících se často právě na lokalitách brownfields, a dalších ohrožených lokalitách, a zároveň plány na jejich ochranu, revitalizaci či zachování je správným udržitelným řešením. Každé tři až pět let pak byly vydávány reporty, které prokázaly, že přijetí plánu a jeho naplnění vedlo ke zpomalení úbytku biologické rozmanitosti. (Kušková, 2014, s. 11)

Případová studie Klučenice

Řešené území

Případová studie zahrnuje zemědělský brownfield ve Středočeském kraji, spadající do katastrálního území obce Klučenice, nalézající se na pozemku zemědělského podnikatelského subjektu Zemědělská Klučenice a.s. Tato společnost, zabývající se primárně živočišnou výrobou, hospodáří na rozhraní Středočeského a Jihočeského kraje, což je na hranicích okresů Příbram a Písek.

Řešená oblast má významný přírodní potenciál nejen díky nedaleké vodní nádrži Orlík, ale stává se turistickým cílem především pro svou zachovalou a atraktivní venkovskou přírodu.

Ortofotomapa širších vztahů v území zobrazuje pestrost krajiny i vzdálenost vodní plochy:

34

Obrázek 1: Ortofotomapa širších vztahů v území



Zdroj: Seznam. In: mapy.cz [online] © Seznam.cz, a.s. 2023 [cit. 2023-05-21] Dostupné z: Mapy.cz

Zemědělský areál je v těsném sousedství urbanizované části obce, na kterou nejen souvisle navazuje, ale v posledních letech se stává již přímou součástí obce v důsledku rozšiřování aktivit a výrobních ploch areálu severozápadním směrem.

Obrázek 2: Ortofotomapa lokalizace brownfieldu v obci

Zdroj: Seznam. In: mapy.cz [online] © Seznam cz, a.s. 2023[cit. 2023-05-21] Dostupné z: Mapy.cz

Stávající brownfield (dříve vepřín) je dle výpisu z katastrální mapy ve vlastnictví společnosti Zemědělská Klučenice a.s. veden pouze pod parcelním číslem jako zemědělská stavba, s omezením vlastnického práva zástavního smluvního, bez čísla popisného i evidenčního, s výměrou 854 m², druh pozemku – zastavěná plocha a nádvoří.

Původní družstevní objekty začaly vznikat po druhé světové válce v důsledku nucené kolektivizace, která se nevyhnula ani obci Klučenice nedaleko vltavského toku. Vepřín byl založen na tzv. obecním záhumenku, kde se nacházela pouze políčka a pastevní plochy v těsné blízkosti urbanizované části původní obce, a to v přímém sousedství zahrad a ovocných sadů, které vlastnili majitelé sousedních domů. Objekt bývalého, nyní již nefunkčního vepřínu, se nachází na částech tří pozemků s rozdílným pozemkovým číslem, včetně parcelního čísla samotné stavební parcely pod budovami a sestavuje se ze tří, na sebe těsně navazujících se částí (každý je v půdorysu obdélníkového tvaru), které jsou průchozími otvory vzájemně propojeny a tvoří tak jeden ucelený zděný soubor budov, který je i částečně osazen betonovými rampami. Samotná stavba je v klasickém materiálovém provedení odpovídající dané době. Typ zdiva převážně z cihel, základy kamenného charakteru, provedeno bez zemních izolačních prvků proti vlhkosti či působení radonu, proto je zde předpoklad vsaku kejdy z kójí do podloží. Vývoz exkrementů byl realizován na přilehlé hnojiště přímo v sousedství objektu určeného pro ustájení a chov prasat, odtok močůvky do volného terénu splachem samospádem (vepřín zbudován na mírně svažitém terénu s východo-západní orientací, nad nedalekou místní vodotečí → Klučenickým potokem). Pod vlivem dlouhodobě nepříznivého vývoje v odchovu a prodeji prasat došlo k zastavení činnosti v původním zděném objektu, který začal chátrat až do dnešní podoby. Z počátku zde byly nevyjasněné majetko-právní vztahy a v současnosti není situace řešena zřejmě s přihlédnutím k neaktuálnosti řešení stavu objektu či z důvodu nákladnosti likvidace objektu, sanace území a následné celkové revitalizace plochy. Dalším důvodem nulové aktivity ve spojení s brownfieldem bude zřejmě skutečnost, že stávající majitel brownfieldu, zemědělská akciová společnost, vlastní dostatečné množství plochy zemědělské výroby v rámci celého areálu a není tedy pod tlakem z důvodu nedostatku místa pro svoje každodenní či sezónní aktivity.

Objekt je delší dobu v neměnném stavu, a to ještě s původním zastřešením z klasických pálených tašek, provedení trámového krovu je celkově v odpovídajícím stavu z doby svého vzniku, stropy uvnitř objektu jsou na mnohých místech narušené (s proraženými otvory), stropní prkna vyhníla, ale do objektu pravděpodobně nijak výrazně nezateká. Základové zdivo je místy již bez vnější fasády, vnitřní stěny i příčky se zvětralou odpadající omítkou, vnější nástupní betonové rampy se jeví jako poměrně pevné, vnitřní otvory bez osazených dveří, pouze zajištěné provizorní mřížkou z trubek proti vstupu osob, okenní výplně včetně rámoví buďto zcela chybí nebo jsou v dezolátním stavu. Plochy okolo objektu i vnitřní centrální prostor mezi dvěma částmi budov, ve tvaru „U“ typu budovy (tvar zastavěné plochy), jsou částečně zapleveleny býlím (včetně kopřiv, s výskytem bodláků) včetně náletových dřevin (černý bez, bříza, aj.). V okolí objektu je volně ložený odpad v podobě starých traktorových pneumatik, igelitových silážních folií, železného hrazení kójí, stavební suti a další ekologické zátěže na převážně nezpevněném přírodním travnatém terénu. Řešený brownfield je, jak bylo již popsáno, zdevastovaný dlouhodobou absencí využívání i neprováděním údržby. Objekty mají zajištěno základní zastřešení. Obvodové konstrukce a fasády jsou z větší části zásadně poškozeny (opadané omítky, zatékání). V současnosti působí řešené území vůči okolí poněkud zpustle, postrádá jasnou funkčnost, dlouhodobě chátrá a s přilehlou plevelnou vegetací tvoří zákoutí, které zhoršuje bezpečnost i přístupnost území. Stav budov se výrazně nemění, jediná výrazná změna je znatelná na vegetaci.

Vegetační pokryv v centrální části plochy je těžko přístupný z důvodu výskytu náletových plevelných rostlin (zejména kopřiv a bodláků), a nelze tedy prokázat, zda nejsou na volném terénu uloženy nebezpečné předměty (možné způsobení zranění), závadné materiály (možná kontaminace podloží) nebo jiné negativní vlivy v území plochy brownfieldu.

Vyhotovená fotodokumentace vyobrazuje stav plochy brownfieldu:

Obrázek 3: *Západní strana objektu*



Zdroj: Vlastní foto autor (6/2019)

Obrázek 4: Stav vnějších ploch a betonových ramp objektu

Zdroj: Vlastní foto autor (6/2019)

Popis stavu území

Klíčovým omezením pro revitalizaci území je vlastnictví pozemků a držení stavby bývalého vepřína v rukách akciové zemědělské společnosti, která doposud zřejmě nenašla důvod ani motivaci stávající stav brownfieldu a jeho okolí nějak výrazně změnit.

Přírodní faktor

V důsledku dlouhodobější nečinnosti se v objektu i jeho blízkém okolí vyskytují hnízdiště různého ptactva (převážně pěvci), hmyz (čmeláci, vosy, včely samotářky), hlodavci (hraboši, myši, rejsci, ad.), ale i ještěrky nebo slepýši. Tato pestrá skladba živočichů zde prosperuje nejen díky neudržování objektu a ploch přilehlé zeleně, ale i z důvodu blízkosti lidských obydlí se zahradami s vysazenými ovocnými stromy, kde mají drobní živočichové, ptactvo a hmyz téměř celoroční dostatek potravy (i vlivem chovu drůbeže, pěstovaným okrasným rostlinám, zelenině či bobulovinám apod.). Jediným vyskytujícím se „predátorem“ v této již téměř přírodě blízké zóně jsou domácí kočky, lasice hranostaj, kuna či menší dravci nárazově lovící i nad urbanizovanou částí obce a zemědělským areálem (poštolka obecná, káně apod.), které bylo možno v blízkosti objektu, uvnitř ploch i vně zemědělského areálu vysledovat. Na základě tohoto pravidelného pozorování lokality i blízkého okolí a na podkladě rozhovorů s místními obyvateli lze konstatovat, že liška nebyla doposud v tak těsné blízkosti obydlí ani v šetřené části areálu spatřena, přestože je v tomto místě plocha zemědělské výroby ne zcela oplocena a lokalita je zcela volně přístupná z pastviny i polí na severo-západní straně. Občasná potulka volně se pohybujících psů v obci zřejmě faunu v této lokalitě nijak významněji nezatěžuje ani neohrožuje. V poslední době se nedaleko plochy brownfieldu vyskytuje větší počet strak, které zde našly nejen útočiště, ale zřejmě i zdroje potravy (hraboše, myši apod.). Nebývá neobvyklé zde zahlédnout zajíce příchozího z okolních polí a přilehlé louky ponechané ladem, což se stává právě v důsledku neúplného oplocení areálu ploch zemědělské výroby.

Klimatický faktor

Na ploše brownfieldu není řešen záchyt dešťové vody, ani okapové svody, které by v místě spad nějakým způsobem regulovaly. V řešeném území proto dochází buď ke zcela přirozenému zásaku do nezpevněného podloží (vegetace) nebo v případě přívalových dešťů, a v důsledku rychlého splachu srážek ze šikmých střech, voda v silnějších proudech odtéká po spádnicí a zpevněné obslužné cestě sousedící s objektem či stéká volně do sousedící zelené plochy. Bohužel aktuálně stále častěji nastávají dlouhá teplejší období, kdy teploty běžně dosahují 30ti a více stupňů Celsia, objekt se pak stává akumulátorem tepla, který přes den vysoké teploty absorbuje a v průběhu večera a noci je vyzařuje do přilehlého území. V důsledku aktuální změny klimatu lze tedy potvrdit, že obě části budovy i se zpevněnou plochou (odstavná panelová plocha a nástupní rampy) tvoří významný tepelný ostrov, který je pro území nekomfortní a odvod dešťové vody z ploch střech není účelně ani efektivně využíván. Bohužel na celé ploše brownfieldu není možný ani zcela rovnoměrný a pozvolný zásak do okolního území, jelikož proudy vody odtékají ze střech prudčeji a samospádem jsou obslužnou cestou odvedeny z této plochy rychleji, než by bylo zajištěno pouhým postupným dešťovým spadem a následným volným přirozeným vsakem do volného terénu bez zpevněných ploch a s pouhou vegetační plochou či uměle vytvořenou vsakovací jámou.

Bezpečnostní faktor

Při průzkumu v území byl potvrzen aktuální předpoklad určitého rizikového faktoru zejména na panelové ploše přilehlé k šetřenému brownfieldu, v důsledku rizika kontaminace podloží vlivem úkapů odstavené zemědělské techniky a strojů, která je zde trvale odstavena. Dalším zjištěným rizikem je možný vznik požáru objektu, a to jak z vlivu působení lidského faktoru (nedodržením bezpečnostních podmínek provozu v areálu např. v důsledku odhození nedopalku či úkapů hořlavín z odstavených vozů nebo v případě samovznícení či zahoření skládky vedle nedalekého objektu využívaného pro uskladnění pneumatik). Není bohužel známo, zda se v objektu nenachází nějaké závadné materiály či látky, vyjma pneumatik, použitých stavebních hmot, či způsobu, jak byla stavba založena a nakolik i do jaké hloubky byla půda kontaminována kejdovým hospodařením apod. Další nezodpovězenou otázkou je, co skrývá bujná vegetace, co se nalézá v podkrovních prostorách a samozřejmě jakým způsobem je ošetřen únik či úkap z odstavených zemědělských vozů i mechanizace na volné ploše v těsném sousedství objektu. Totéž se týká i plochy v centrální části objektu u zkoumaného brownfieldu. Za nejvýraznější riziko v této části zemědělského areálu, na celém území plochy brownfieldu i v jeho nejbližším okolí, lze považovat naprostou absenci protipožárních prostředků – hasební techniky (hasících přístrojů, písku, hydrantu či jiných prostředků).

Limity využití území

Limity vyplývající z územního plánu obce jsou dané funkcí plochy (zemědělská výroba) a samozřejmě i blízkostí ploch s funkcí bydlení. Po spádnicí je nedaleká vodoteč – Klučenický potok, který v určitém ohledu tuto lokalitu rovněž limituje. Zdroje VN (vysokého napětí) se zde nevyskytují, ani jiné inženýrské sítě, které by bránily revitalizaci území. Objekt i přilehlá plocha je v rámci areálu dobře dostupná obslužnou částečně zpevněnou i nezpevněnou cestou. Dalším omezujícím faktorem dosavadního nezájmu vlastníka o revitalizaci brownfieldu a celé části této lokality mohou být i finanční náklady, jelikož obvyklá sanace případně prokázané ekologické zátěže ploch pod vepřínem i v jeho okolí, včetně správně provedené likvidace závadných materiálů, může navýšit náklady na provádění prací a eventuálně i omezit budoucí využití celkové proměny této části areálu. Rovněž současná legislativa by mohla být omezující pro

některé aktivity i záměry a předem určovat, co je možné vykonat v území s uvažovanou plochu revitalizace, a to v souvislosti s předcházejícím využitím (územní rozhodnutí) nebo ve spojitosti s funkcí využití pozemků v přímém sousedství území brownfieldu (hygienické limity).

Dále to mohou být např. právní listiny a dokumenty určující vlastnictví nemovitostí, které mohou dopředu zamezovat určitým druhům využití území nebo požadovat jen určité druhy využití území (věcná břemena, ochranná pásma apod.). Z popsanych limitů lze vyvodit závěr, že pro přeměnu brownfieldu na účelnou a environmentální rekultivaci plochy jsou zde reálné předpoklady a současně neexistují žádná zásadní omezení vyjma finančních a omezení vyplývajících z návaznosti plochy výroby na funkční plochu bydlení.

Přírodě blízké řešení

Zkoumaná plocha brownfieldu prošla v průběhu desítek let v konečném efektu částečně i příjemnou proměnou. Funkční náplní objektu již není výroba vepřového masa přinášející do lokality hluk, zápach a další negativní jevy jako extrémní výskyt obtížného hmyzu, ale naopak v důsledku ukončení chovu a vlivem postupného chátrání objektu se tato oblast celkově zklidnila a umožnila díky sukcesi plochu částečně neřízeně zarůst novou, ale převážně plevelnou náletovou vegetací. Tuto díky zklidnění lokality osídlili i různé živočišné druhy.

Přínos rekultivace

Navrhované řešení by se po této pozitivní zkušenosti se zklidněním výroby, v oblasti blízké funkčním plochám bydlení, mělo ubírat udržením tohoto „klidového“ stavu. Za účelem zakonzervování nyní klidné lokality by se území revitalizovalo právě tak, aby se ještě více podpořila postupně vznikající izolační funkce nevyužívané plochy vůči ostatním plochám stávající aktivní zemědělské výroby na straně jedné a obytnou zónou na straně druhé. Příjemným benefitem by byla určitá podpora nově vzniklé biodiverzity v území, zlepšení životního prostředí a zejména úprava plochy přírodě blízkým opatřením.

Demolice brownfieldu by umožnila rekultivaci zeleně, případnou sanaci půdy i podloží s následným vysazením kulturní zeleně, v souladu se současnou změnou klimatu, a to takovým způsobem, aby se potlačily tepelné ostrovy v této části areálu, aby se lépe zadržovala voda v této oblasti, aby nebyly již žádným způsobem kontaminovány podzemní prameny případným splachem z těchto ploch výroby. Vhodně zvolenou úpravou terénu, se správným typem vegetace s přihlédnutím k nadmořské výšce, s případným vytvořením terénních vln či zemních valů, by se i částečně odizolovala hlučná výroba od ploch pro bydlení. Vznikl by tak příjemný izolační a ucelený ostrůvek přírodní plochy uvnitř ploch areálu pro zemědělskou výrobu, který by území nejen zklidnil a potlačil částečně negativní vlivy výroby (hlučnost, prašnost, emise), ale i zachoval živočišné druhy, které tuto lokalitu již obsadili a adaptovali se na místní podmínky. V případě velkorysého řešení a investice ze strany akciové společnosti by nebylo od věci v rámci tohoto „remízku“ vytvořit založený vodní prvek, například malou umělou lagunu či mokřádek s rákosím, pomocí struh a svodů z ploch, pro celkové zlepšení klimatu v této části areálu, kde se v současné době nezachází hospodárně s odtokem srážek deště z pevných ploch.

Tento způsob rekultivace by vytvořil úsek souvislé zeleně s plochou navazující na přilehlou pastvinu a propojující opticky okolní zahrady i s nedalekou volnou, byť zemědělsky využívanou krajinou. Toto řešení v duchu zlepšení životního prostředí a v souladu s environmentálními evropskými trendy by prospělo nejen obyvatelům obce, ale i lepšímu vnímání průmyslového zemědělství, které se v obci již třetí desetiletí poměrně agresivně prosazuje. V neposlední řadě by se vyřešilo množství negativních jevů s výskytem tohoto

brownfieldu souvisejících (neudržované a nekosené plevelné náletové rostliny; nadpočetný výskyt hryzců, hrabošů a krysy; likvidace skládky plastových folií; odvoz volně uložených pneumatik v okolním volném terénu; snížení všech rizik požáru).

Odstranění stavby brownfieldu nebude mít s ohledem na umístění vůči terénu žádný negativní vliv na odtok srážkových vod v území. Nová modelace terénu, charakter budoucích ploch i samotné vegetační prostředí bude umožňovat přirozené zasakování srážkových vod přímo v místě spadu, vhodnými strouhami se srážky mohou svádět samospádem do vytvořené laguny.

Návrh řešení revitalizované plochy

Vyčištěné území by mělo být zbaveno větší části náletových dřevin a plevelných rostlin, zhutněné plochy by se rozrušily a ponechaly pouze zpevněné plochy obslužného charakteru v okolí. Navážkou zeminy a vhodnou modelací terénu by se vytvořily terénní vlny a případným ubráním zeminy v centrální části u stávajícího objektu, by se vytvořily podmínky pro vytvoření vodního prvku (jezírka, mokřádku apod.). Pro návrh vegetačních prvků bude přednostně využívána taxonomická skladba rostlin, původních v dané oblasti. Vysazeny by zde mohly být např. traviny, rákos a další rychle rostoucí zeleň, s dobrou tolerancí ke změně klimatu i nadmořské výšce, v podobě vsakovacího záhonu, který je prohlubní mírně se svažující, s hustým vegetačním pokryvem a středně vzrostlou zelení. Travní porosty by byly doplněny vhodně zvolenými listnatými stromy a keři, které by dobře snášely občasný přísušek, který je již v dnešní době spíše častější až pravidelný než jen nárazový. S přihlédnutím k umístění lokality vůči okolnímu terénu by bylo vhodné obnovení několika struh, kterými byla dříve odváděna dešťová voda z ploch areálu, a to takovým způsobem, aby byl v případě trvalejšího či přívalového deště proud vody směřován právě k této zeleni v zasakovacím průlehu, s umožněním postupného zásaku díky vytvoření terénních vln (nebo menšího zemního valu rovněž osázeného vegetací), a nikoliv odtok po svahu dolů směrem k ocelokolně a ke sběrnému dvoru.

Pokud by byla uprostřed „zeleného ostrůvku“ vybudována již zmíněná malá laguna, v podobě vsakovací jámy („svejl“ z anglicky swale), sloužila by pro tento případ i jako rezervoár na dešťovou vodu, a v době vysokých teplot by místní klima lokálně nejen zpříjemňovala, ale i ochlazovala. Benefitem by bylo další přirozené navýšení biodiverzity na tomto malém přírodě blízkém území. (Křížek, 2019)

Jediným negativním jevem vnímaným obyvateli by mohl být zvýšený výskyt hmyzu (např. komárů), ale s přihlédnutím k množství zpěvného ptactva v tomto území by tento stav zřejmě prospěl i zlepšení sukcese uvnitř zemědělského areálu. V ideálním případě by tak na šetřeném místě mohl vzniknout tzv. „přestupní ostrůvek“ na okraji zemědělského areálu, který by přirozeným a nenásilným způsobem propojil okolní volnou krajinu, byť dle územního plánu označenou za plochu pro budoucí rozvoj výroby, se zahradami v urbanizované části obce. Tento zelený koridor by nejenom zlepšil životní prostředí obyvatel, kteří jsou zemědělskou výrobou v obci významně zatíženi, ale vytvořil by i velmi příjemné prostředí pro drobné živočichy, hmyz a ptactvo, kteří se zde díky delší pasivitě v území již vyskytují.

Přiložená fotodokumentace zobrazuje návrh úpravy terénu na jiném příkladu v území:

Obrázek 5: Příklad navrhované modelace terénu



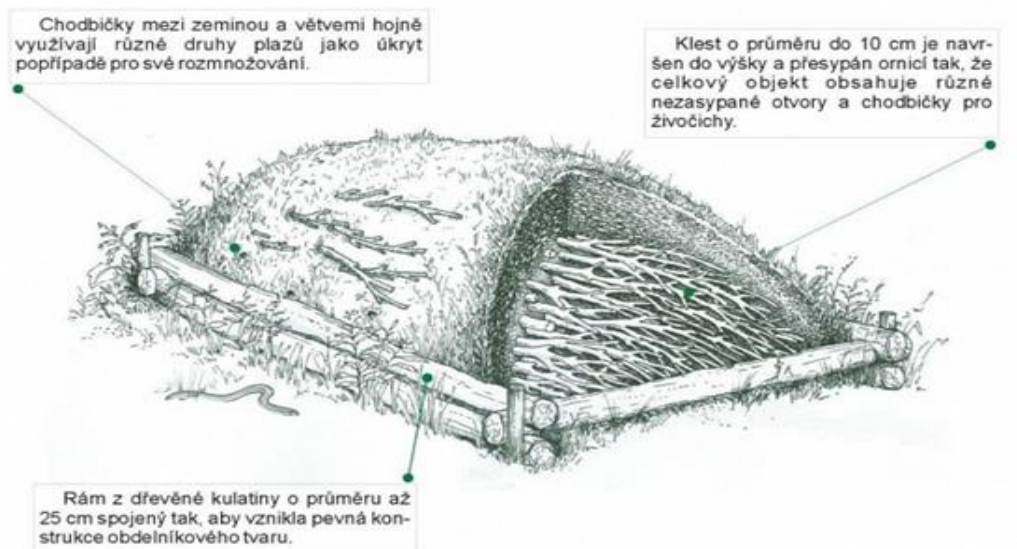
Zdroj: Modelujeme terén zahrady. In: ceskestavby.cz: Zahrada hrou III. [online] 2011 [cit. 2019-06-11]

Obrázek 6: Vsakovací jáma (swale – svejl) na zadržení vodních srážek



Zdroj: Autor fotografie Lubor Křížek (zveřejněno se souhlasem autora) In: [Lubor Křížek | Facebook](#) [online] Meta © 2019 [cit. 2019-06-11]

Obrázek 7: Možnost rekultivace části rurální plochy („plazník“)



Zdroj: Pohled na rekultivace se mění. In: turistika.cz: OKD [online] © 2007 - 2019 Turistika.cz s.r.o. [cit. 2019-07-03]

Odůvodnění řešení revitalizace území

V případě navrhovaného řešení, zaměřeného na zmírnění dopadu změny klimatu na obec a její obyvatele, je žádoucí zachování zelených ploch v zemědělském areálu v maximální možné míře. Zpevněné plochy zachovat jen tam, kde jsou nezbytně nutné v rámci platné legislativy, nařízení, či konkrétní normy. S ohledem na globální oteplování je žádoucí omezit velikost a množství ploch tepelných ostrovů, a to nejen ploch ztuhnutých odstavných, zpevněných parkovacích a pojezdových, ale i ploch zastavěných (včetně velkoplošných střešních konstrukcí). Zemědělské areály jsou místa s velkým počtem zastavěné plochy uprostřed kulturní krajiny, ale v dnešní době i s velkým množstvím dožilých objektů, které krajinu nejen „hyzdí“, ale také vytvářejí umělé tepelné ostrovy zabraňující přirozenému vsaku dešťových srážek v dnešní době klimatických změn tak potřebných. Obvykle je likvidace či přeměna brownfieldů nejen nákladná, ale vlastník je často obtížně dohledáván a nemá zájem tento problém řešit. Jde obvykle o typický příklad chátrání a pustnutí objektu v důsledku poklesu tržní hodnoty budovy dříve, než vzroste cena pozemku pod objektem. Pustnoucí objekt má pak negativní vliv na okolní území nebo se stává bezpečnostní hrozbou či ekologickým problémem. V nejmenším důsledku negativního dopadu je i neesteticky působícím prvkem ve venkovském území. Navrhované řešení by bylo dobrou možností jak lokalitu „pozvednout“, aniž by bylo zapotřebí extrémně vysokých nákladů.

V navrhovaném případě šetřené lokality zemědělského brownfieldu v obci Klučenice by bylo přínosné, aby byla lokalita bývalého vepřínu nejprve šetrně „očistěna“ od stavebních prvků, případně sanována, rekultivována a následovně navracena do „čisté“ přírodní formy území, jelikož je zde nejen na tento typ rekultivace prostor, ale i dobré podmínky, důvody a předpoklady. Vznik této zelené plochy by nejen částečně izoloval plochu výroby od ploch bydlení, ale současně zlepšil celkové klima. Náletová zeleň by se následně zaměnila za zeleň kulturní, navázka by pomohla dotvořit esteticky příjemný terén a funkčně by doplnila izolační prvky na ploše výroby (za účelem snížení hlučnosti, prašnosti, ad.). V neposlední řadě by zde vzniknul nějaký, byť malý předpoklad pro vytvoření mikrobiotopu, jelikož se zde v současnosti vyskytuje dostatečné množství drobné fauny i flory, která by formou sukcese toto nové území jistě brzy opanovala, a to např. i vytvořením plazníku. (Pohled na rekultivace se mění, 2019)

V případě dobrých podmínek podloží pod stavbou bývalého vepřína a v důsledku absence závažného hloubkového znečištění půdy pod objektem, by zde bylo vítanou částí revitalizace i vybudování vodního prvku (již zmíněného svejlu), a to přímo uprostřed rekultivované plochy.

Pokud by se dala označit nějaká spojitost zemědělského brownfieldu a úhlu pohledu životního prostředí, resilience a sukcese v přírodě, tak je to skutečnost, že každý takový „zapomenutý“ zemědělský objekt s přiléhající obslužnou plochou, je v krajině dříve či později zcela osídlen různými živočišnými druhy, vícedruhovým rostlinstvem a stává se tak klidnou, ale bizarní přírodní oázou třeba i nedaleko ucelené urbanizované zástavby. Žije si svým vlastním životem v ubíhajícím toku času, vytváří zázemí svým novým obyvatelům, a naopak odrazuje nečekané návštěvníky od prohlídky místa, kde našla svůj dočasný azyl nová společnost.

Závěr

Cílem revitalizace plochy brownfieldu bylo navrácení území do přírodě blízkému stavu a současně celkové zlepšení životního prostředí obyvatel obce, kde je součástí mikroregionu zemědělský brownfield.

Zajímavým zjištěním je poznatek, že rekultivační úpravou plochy brownfieldu v blízkosti sídla nemusí dojít k pouhému návratu krajiny do původního stavu či pouhému ozelenění plochy. Citlivě řešený projekt rekultivace může nejenom úspěšně zakonzervovat náhodně vzniklý ostrůvek biotopu na rurální ploše, ale i významně zlepšit místní klima pomocí vhodného svedení a zachytu dešťových z ploch v areálu. Přesto, že lze v přístupu k plochám brownfields sledovat určitý posun v myšlení směrem k ozelenování ploch, stále je malá motivace pro rekultivace ploch, které jsou v blízkosti či součástí sídel, na plochy pouze přírodě blízké, bez dalšího aktivního využití. Úprava plochy pouze s cílem zadržení vody v regionu, ochlazení lokality, zlepšení místního klima a pokusu o zakonzervování vzniklého biotopu, je pro menší samosprávy a regionální aktéry stále malou motivací. Proto je třeba o této variantě rekultivace degradovaných ploch mluvit a vysvětlovat dotčeným benefity, které toto řešení nevyužívaných ploch přináší. Se zapojením samosprávy, soukromého sektoru i veřejnosti se nemusí jednat ani o nákladný projekt proměny území.

Zemědělské brownfieldy, nevyužívané plochy i objekty, představují v dnešní době jednu z možností, jak moderně urbanizovat, přetvářet či navracet kulturní krajinu do podoby žádoucí s udržitelností jejíž základním akcentem je environmentální myšlení. Za hlavní přínos vytvoření přírodě blízkému návrhu proměny území, které se po zbavení případné ekologické zátěže může proměnit v příjemnou či efektivně využitou část krajiny, obce nebo města, lze považovat zejména zlepšení kvality životního prostředí.

Citlivě vedená revitalizace může být řešena jako návrat narušené či nevhodně využívané budovy, plochy nebo části krajiny do stavu přinášející další užitek, byť jiného druhu a s jiným dopadem, než jaký byl původní účel využití území a staveb. Na této případové studii je představeno, že je možné navrátit upadající plochy nejen do přijatelného stavu, ve kterém bylo území pouze očištěno a zbaveno dlouhodobého negativního dopadu (rizika, hrozby), ale i do zcela nové podoby, která by poskytovala v dotčeném území i jistý významný benefit. Jak je vidět na vypracovaném projektu, ideálním stavem je právě u zemědělských brownfieldů opětovné funkční zapojení ploch do přirozené okolní krajiny, což sice může pro vlastníky pozemků pod tímto typem brownfieldů znamenat téměř minimální využití dotčeného území,

ale v konečném efektu benefity vzniklé z revitalizace v území převažují. Potvrzuje se tak předpoklad, že dlouhodobého hlediska je přínosem rozumně vedené rekultivace obnova původně nevyužívané a degradované plochy brownfieldu, ale i účelným prvkem rozvoje regionu, a to s významným pozitivním i ekologickým dopadem. Návrh na řešení revitalizace zkoumaného brownfieldu je cíleně veden s ohledem na současný stav zvolené lokality, s minimální náročností potřebných investic, a s přihlédnutím k problémovým tématům, jako je omezení rizik, snížení tepelných ostrovů v řešeném území, zlepšení životního prostředí v území v souladu s environmentálním myšlením. Za přidanou hodnotu řešení lze považovat logický výstup tohoto udržitelného řešení šetřeného území s pozitivním dopadem na obyvatele obce, kterým je případné zvýšení biodiverzity, zadržování vody v krajině na řešené ploše i ponížení zpevněných ploch, což je správná reakce na současnou změnu klimatu.

Použité zdroje:

ANTUŠÁK, Emil, 2009. *Krizový management: Hrozby-krize-příležitosti*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 396 s. ISBN 978-80-7357-488-8

Brownfieldy 2018. In: *brownfieldy.eu: Sborník z konference brownfieldy 2018* [online] CzechInvest. 2018 [cit. 2019-07-17] Dostupné z: www.brownfieldy.eu/sbornik-z-konference-brownfieldy-2018/

FERBER, Uwe, JACKSON, Bergatt, NATHAIL, Paul a kol., 2006. *Brownfields příručka*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava Fakulta stavební, 90 s. [online].[13-07-2019]

FERBER, Uwe a kol., 2016. *Brownfields příručka*. [online] Ostrava: VŠB-TU fakulta stavební [cit. 2019-07-13] Dostupné z: fast10.vsb.cz/lepob/index2/handbook_cz_screen.pdf

CHARVÁTOVÁ, Klára, 2022. *Faktory a překážky ovlivňující úspěšnost regenerace brownfields zemědělského původu v Jihomoravském kraji*. In: *researchgate.net: Conference:XXV.mezinárodní kolokvium o regionálních vědách* [online] © 2008-2023 ResearchGate GmbH. All rights reserved [cit. 2023-05-23] Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/361625527_Faktory_a_prekazky_ovlivnujici_uspesnost_regenerace_brownfields_zemedelskeho_puvodu_v_Jihomoravskem_kraji

KABÍČKOVÁ, Miloslava, Bc., 2019. *Přeměna brownfieldu v ekologicky vhodný projekt*. Praha: Diplomová práce. CEMI, profesní vzdělávací program. 78 s. [cit. 2019-06-07]

KLUSÁČEK, Petr, CHARVÁTOVÁ, Klára, NAVRÁTIL, Josef, KREJČÍ, Tomáš, MARTINÁT, Stanislav. *Regenerace post-zemědělských brownfieldů pro potřeby sociální péče ve venkovské komunitě: existuje nějaká přenositelná zkušenost?* Int J Environ Res Public Health. 2021 Prosinec 26;19(1):240. DOI: 10.3390/ijerph19010240. PMID: 35010500; PMCID: PMC8750755. [cit. 2023-05-23] Dostupné z: www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=14058135700

KUŠKOVÁ, Kristýna. *Brownfields jako náhradní stanoviště pro rostliny a živočichy*. [online] České Budějovice: Bakalářská práce. Jihočeská universita v ČB, přírodovědecká fakulta, 2014. [cit.2023-05-16] Dostupné z: https://theses.cz/id/4yc6a6/Bakalsk_prce_Kristna_Kukov.pdf

Modelujeme terén zahrady. In: *ceskestavby.cz*: Zahrada hrou III. [online] 2011 [cit. 2019-06-11] Dostupné z:

<https://www.ceskestavby.cz/zahrada-hrou/modelujeme-teren-zahrady-19278.html>

MOLDAN, Bedřich, 2003. Vyd. 2. *(Ne)udržitelný rozvoj, ekologie, hrozba i naděje*. Praha: Karolinum, 141 s., ISBN 80-246-0769-7

Národní strategie regenerace brownfieldů III. In: *mpo.cz*: MPO [online] © 2008–2019 Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2008 [cit. 2019-07-17] Dostupné z: www.cityinvestczech.cz/data/files/strategie-regenerace-vlada-1079.pdf

Národní strategie regenerace brownfieldů 2019-2024. In: *mpo.cz*: MPO [online] ©Copyright 2005 - 2023 MPO. s. 11-12 [cit. 2023-05-16] Dostupné z: [NSRB-2019-2024.pdf \(mpo.cz\)](https://www.nsrb.cz/strategie-regenerace-brownfieldu-2019-2024.pdf)

NÁTR, Lubomír, 2006. *Rozvoj trvale neudržitelný*. Praha: Karolinum, 102 s. ISBN 80-246-0987-8

NAVRÁTIL, Josef, KREJČÍ, Tomáš, MARTINÁT, Stanislav, FRAZIER, Ryan J, KLUSÁČEK, Petr, PICHA, Kamil, ŠKRABAL, Jaroslav, OSMAN, Robert. *Variace v opětovném využití opuštěných zemědělských areálů v brownfieldech v různorodých venkovských oblastech*. In: *webofscience.com*: Variation in brownfield reuse of derelict agricultural premises in diverse rural spaces [online] ©2022 Clarivate [cit. 2023-05-23] Dostupné z: www.webofscience.com

PELICH, Jan, VÁLA, Jan, VÁLA, Josef, BALOUN, Josef, JIRSA, Michal, 1928-trvá. *Pamětní kniha obce Klučenice*. Klučenice: obec

Pohled na rekultivace se mění. In: *turistika.cz*: OKD [online] © 2007 - 2019 Turistika.cz s.r.o. [cit. 2019-07-03] Dostupné z:

<https://www.turistika.cz/clanky/pohled-na-rekultivace-se-meni/detail>

PONDĚLÍČEK, Michael, ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra, 2016. *Změna klimatu a adaptace (Bezpečnost a rozvoj v krajině)*. Hradec Králové: Civitas per Populi o.p.s., 85 s. ISBN 978-80-877756-10-2

QUASCHING, Volker, 2010. *Obnovitelné zdroje energií*. Praha: Grada Publishing, a.s. , 296 s. ISBN 978-80-247-3250-3

Regeneration of post-agricultural brownfield for social care needs in rural community: Is there any transferable experience?. In: *Int J Environ Res Public Health*. [online] 2022 leden; 19(1). 240. [cit. 2023-05-23] Dostupné z: *Regenerace postzemědělských brownfieldů pro potřeby sociální péče ve venkovské komunitě: existuje nějaká přenositelná zkušenost? - PubMed (nih.gov)*

Seznam. In: *mapy.cz* [online] © Seznam cz, a.s. 2023/17.7.2022 [cit. 2023-05-21] Dostupné z: [Mapy.cz](https://www.mapy.cz)

SCHNEIDEROVÁ, Nikola, Bc., 2020. *Přeměna brownfields na zeleň: zahraniční praxe a*

implikace pro Brno. [online] Brno: Diplomová práce. Masarykova Univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, s.30 [cit.2023-05-16] Dostupné z: https://is.muni.cz/th/abumc/Plny_text_prace_Archive.pdf?kod=G1101;stahnout=1;dk=XGn7LZ5R

SKÁLA, Jan a kol., 2012. *Zemědělské brownfieldy v České republice*. [online] In: *uur.cz: Urbanismus a územní rozvoj*, č. 6, s. 17 [cit. 2019-07-09] Dostupné z: https://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2012/2012-06/03_zemedelske.pdf

ŠILHÁNKOVÁ, Vladimíra a kol., 2006. *Rekonverze vojenských brownfields*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 220 s. ISBN 80 – 7194 – 836 – 5 55 – 705 – 06

Variace v opětovném využití opuštěných zemědělských areálů v brownfieldech v různorodých venkovských oblastech. In: *webofscience.com: Variation in brownfield reuse of derelict agricultural premises in diverse rural spaces* [online] ©2022 Clarivate [cit. 2023-05-23] Dostupné z: www.webofscience.com

VLČKOVÁ, Jitka, 2008. *Průvodce ochranou životního prostředí pro veřejnou správu*. Praha: Institut pro strukturální politiku, o.p.s., 416 s. ISBN 978-80-86684-49-9

*Podkladem příspěvku byla práce autorky z roku 2019.

REGIONÁLNÍ ROZVOJ JAKO SOUČÁST UDRŽITELNÉ TRANSFORMACE EVROPY

Zpráva o mezinárodní konferenci
NERECENZOVANÝ ČLÁNEK

Vladimíra Šilhánková

Ve čtvrtek 1. června 2023 se na Masarykově ústavu vyšších studií (MÚVS) Českého vysokého učení technického v Praze konal již 12. ročník odborné konference v rámci cyklu Regionální rozvoj mezi teorií a praxí. Hlavním tématem letošní konference byl „Regionální rozvoj jako součást udržitelné transformace Evropy“. Konferenci zaštitila i zahájila ředitelka MÚVS Prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc. spolu s hlavní organizátorkou doc. Ing. arch. Vladimírou Šilhánkovou, Ph.D., vedoucí Institutu veřejné správy a regionálních studií MÚVS.

Obrázek 1: Prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc., ředitelka MÚVS zahajuje konferenci



Zdroj: foto Radko Palic

Letošní téma konference reflektovalo současnou situaci, kdy dříve, než se evropská společnost stihla vypořádat s dopady pandemie Covid-19, objevily se nové problémy vyvolané ruskou agresí na Ukrajině. Tato skutečnost s sebou přinesla nejen nové bezpečnostní hrozby, novou vlnu migrantů, ale i nové a dosud nečekané problémy v oblasti cen a dostupnosti energií. Se všemi těmito problémy se musí vypořádat nejen Evropa jako celek, jednotlivé státy, ale i každý region, město či obec. Cílem konference proto bylo vytvořit platformu pro předání si nových vědeckých poznatků a zkušeností, jak vzniklé problémy analyzovat a řešit, tedy navrhnout cesty, nástroje a inovace pro vypořádání se s jejich důsledky.

Pro aktivní účast na konferenci se podařilo získat řadu vážených a milých hostů nejen z České republiky, ale i řady dalších zemí, kteří se s námi o své poznatky a zkušenosti podělili, a to ať už osobně nebo online. Konference byla rozdělena do tří tematických bloků „Města v procesu transformace“, „Nové rozvojové přístupy“ a „Chytře a udržitelně“. Konference probíhala hybridní formou, takže kromě účastníků v sále byla celá řada účastníků připojena přes MS Teams.

Jako první řečník konference vystoupil dr. Lulzim Beqiri, děkan Fakulty architektury UBT z Prištiny, Kosovo s příspěvkem „Rychlá rekonstrukce po válce a její dopad na zmenšení obytné plochy v Kosovu“, kterým mj. reflektoval budoucí potřebu rekonstrukce a obnovy válkou zničených ukrajinských měst a upozornil, že dopady válečných destrukcí budou pravděpodobně doprovázet ukrajinské obyvatelstvo řadu dalších desetiletí. Dr. Beqiri např. uvedl, že i po více než dvaceti letech od války v Kosovu má v současné době většina obyvatel této země o 1/3 menší obytný prostor, než tomu bylo před válkou. S dalším příspěvkem na téma „Podpora talentů: přilákání vynikajících výzkumných pracovníků v oblasti přírodních a technických věd do regionu“ vystoupila doc. Viktorie Klímová z Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Tento příspěvek byl zpracován ve spolupráci s doc. Vladimírem Žítkem a Lucií Herbočkovou. Dalšími prezentujícími, tentokrát online, byli kolegové dr. Michal Wiśniewski, dr. Dorota Jopek, dr. Michal Kudłacz a prof. Anna Karwińska z Ekonomické univerzity v Krakově, kteří se věnovali Sociální, ekonomické a prostorové transformaci Krakova v posledních třiceti letech. V rámci příspěvku bylo prezentováno i krátké porovnání se situací v Praze, které je základem pro další širší spolupráci v této oblasti. Posledním prezentujícím v úvodním bloku byl dr. Martin Šikýř z MÚVS, který představil výsledky výzkumu realizovaného spolu s kolegy dr. Kateřinou Tomeškovou a dr. Radimem Burešem na téma Reflexe krizového řízení vybraných obecních a městských úřadů během pandemie koronaviru.

Obrázek 2: *Prezentace dr. Šikýře*



Zdroj: foto Radko Palic

Druhý konferenční blok zaměřený na nové přístupy v regionálním rozvoji zahájil příspěvek dr. Lucie Plzákové z MÚVS zpracovaný spolu s prof. Egonem Smeralem z vídeňské Modul Univerzity s názvem Pandemie, válka a krize cen energií: analýza, odhad nákladů a doporučení pro politiku, ve kterém autoři provedli analýzu – doslova anatomii krize a navrhli doporučení pro praxi. Další prezentující, tentokrát opět online byla Mgr. Mária Fáziková ze Slovenské zemědělské univerzity v Nitře, která se věnovala aktuálnímu tématu Práce na dálku – k definici, která funguje. Na ni navázali další přednášející ze stejné univerzity, a to prof. Eleonóra Marišová a prof. Peter Fandel s příspěvkem věnovaným tématu Výkonnost v oblasti nakládání s komunálním odpadem: zaměření na Slovensko a jeho okresy LAU-1. Sekci nových přístupů uzavřel referát Porovnání výstupů měření BIODZM indikátoru kvality zeleně v Evropě a Jižní Americe, který společně připravili dr. Michael Pondělíček z MÚVS a Jobson Larrubia de Almeida Júnior z Instituto Militar de Engenharia z brazilského Rio de Janeiro.

V rámci třetí sekce „Chytře a udržitelně“ zazněla řada velmi zajímavých příspěvků, ať již od zkušených akademiků, tak zejména v druhé části od nastupující vědecké generace. Jako první představili svůj příspěvek dr. Zana Prevlukaj a dr. Lulzim Beqiri z UBT v Prištině zaměřený na problematiku „podzemního bydlení“ resp. domů krytých zemí a demonstrovali nejen jejich architektonickou hodnotu, ale i další výhody spojené s jejich výbornými vlastnostmi při řešení odolnosti dopadů změny klimatu či v oblasti bezpečnosti. S tématem bezpečnosti souvisel i navazující příspěvek dr. Oldřicha Krulíka z VŠ AMBIS na téma SMART cities a jejich odolnost. Dále navázal s příspěvkem dr. Martin Maštálka, který představil příspěvek zpracovaný s dr. Luciou Dobruckou a doc. Vladimírou Šilhánkovou na téma Strategické řízení portfolia městských nemovitostí: výzkum současných vědeckých poznatků. Následovala přednáška prof. Hany Urbáškové z VUT v Brně na téma Udržitelný cestovní ruch a jeho dopad na rozvoj venkova.

Obrázek 3: Z diskuse účastníků



Zdroj: foto Radko Palic

Další část konference, jak již bylo uvedeno, byla ve znamení nastupující vědecké generace reprezentované skupinou zahraničních studentů ČVUT, kteří pod vedením svých pedagogů připravili hned několik příspěvků. Jako první prezentovala Noor Marji příspěvek Přechod na inteligentní evropská města využívající umělou inteligenci. Na ni navázala Akshatha Ravi Kumar s příspěvkem Zkoumání transformace měst v post-hornických městech: případová studie města Most a jako třetí pak prezentovala Lijun Chen příspěvek zaměřený na Udržitelnou transformaci v komunitách vstřícných ke starším lidem v Evropě prostřednictvím participativního přístupu. Jako poslední zazněl předtočený příspěvek doc. Jiřího Palackého z VUT v Brně, který se věnoval Srovnávací analýze systémů registrace brownfieldů v České republice a ve Velké Británii.

Všichni referující přinesli velmi cenný soubor informací, ale i řadu osobních postřehů, které jistě přispějí k lepšímu a komplexnějšímu pochopení složité transformace Evropy v post-pandemickém období a v průběhu války na Ukrajině. Vybrané příspěvky z konference budou publikovány v Acta Polytechnica a v časopise Regionální rozvoj mezi teorií a praxí, aby se s nimi mohli seznámit i ti, kdo se konference zúčastnit nemohli.

Vydavatel:

Masarykův ústav vyšších studií
České vysoké učení technické v Praze
Kolejní 2637/2a
160 00 Praha 6
www.muvs.cvut.cz

Adresa redakce:

Masarykův ústav vyšších studií, Kolejní 2637/2a, 160 00 Praha 6
Výkonná redaktorka: Bc. Iveta Šilhánková
ISSN 1805-3246